

De Verenigde Staten in de Filipijnen

Een succesvol onderwijssysteem verklaard

Jankees Kuijs

Politiek en Maatschappij in Historisch Perspectief

Naam : Jankees Reinier Maurits Kuijs

Studentnummer : 3071405

Begeleider : Prof. Dr. Ewout Frankema

Datum : Augustus 2014

Inhoud

Dankwoord	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1: Unieke startpositie: waarom de Filipijnen?	11
Spaans-Filipijnse oorlog.....	11
Spaans-Amerikaanse oorlog.....	14
Amerikaans-Filipijnse oorlog	16
Hoofdstuk 2: Unieke politieke situatie: waarom annexatie?	19
Anti-imperialisme:	19
Pro-imperialisme	22
Hoofdstuk 3: Waarom educatie?	28
Hoofdstuk 4: Hoe te onderwijzen: unieke ervaringen	33
Lake Mohonk conferenties.....	35
Hoofdstuk 5: Het opzetten van een onderwijssysteem	40
Problemen	44
Verschillen in ontwikkeling.....	53
Conclusie	59
Literatuurlijst	63
Boeken:.....	63
Artikelen:	64
Primair:	65

Dankwoord

Allereerst wil ik Ewout Frankema noemen en allerhartelijkst bedanken voor een uitstekende begeleiding. Een scherp oog en aanmoediging om uit mijn *comfort zone* te treden heeft deze scriptie een extra cachet gegeven. Engelengeduld en uiteindelijk strakke deadlines waren nodig om dit ongetwijfeld aparte proces tot een succesvol einde te sturen.

Mia, Joosje en Noortje hebben de ontwikkelingen kritisch maar liefdevol gevolgd zoals familie dit hoort te doen.

De Neel, Bompa, McBain en Edlano hebben ieder op hun eigen unieke manier bijgedragen aan dit werk. Veelal als afleiding doch soms als geweten.

Bregje Snel met haar nimmer aflatende steun en vertrouwen was voor mij doorslaggevend. Haar geloof in mij heeft een stimulerende werking waardoor ik zo nu en dan in staat ben gebleken meer te kunnen dan ik zelf ooit dacht. Mijn dank en liefde voor haar zijn oneindig.

Ten slotte draag ik mijn werk op aan Peter Kuijs, een vader en ondanks alles een voorbeeld. Onmisbaar maar toch gemist.

*Take up the White Man's burden, Send forth the best ye breed
Go bind your sons to exile, to serve your captives' need;
To wait in heavy harness, On fluttered folk and wild--
Your new-caught, sullen peoples, Half-devil and half-child.*

*Take up the White Man's burden, In patience to abide,
To veil the threat of terror And check the show of pride;
By open speech and simple, An hundred times made plain
To seek another's profit, And work another's gain.*

*Take up the White Man's burden, The savage wars of peace--
Fill full the mouth of Famine And bid the sickness cease;
And when your goal is nearest The end for others sought,
Watch sloth and heathen Folly Bring all your hopes to nought.*

*Take up the White Man's burden, No tawdry rule of kings,
But toil of serf and sweeper, The tale of common things.
The ports ye shall not enter, The roads ye shall not tread,
Go mark them with your living, And mark them with your dead.*

*Take up the White Man's burden And reap his old reward:
The blame of those ye better, The hate of those ye guard--
The cry of hosts ye humour (Ah, slowly!) toward the light:--
"Why brought he us from bondage, Our loved Egyptian night?"*

*Take up the White Man's burden, Ye dare not stoop to less--
Nor call too loud on Freedom To cloke your weariness;
By all ye cry or whisper, By all ye leave or do,
The silent, sullen peoples Shall weigh your gods and you.*

*Take up the White Man's burden, Have done with childish days--
The lightly proffered laurel, The easy, ungrudged praise.
Comes now, to search your manhood, through all the thankless years
Cold, edged with dear-bought wisdom, The judgment of your peers!¹*

¹ Rudyard Kipling, *The White Man's Burden: The United States and The Philippine Islands*, (1899)

Inleiding

Het inleidende gedicht is van Rudyard Kipling en heeft als volledige titel *The White Man's Burden: The United States and The Philippine Islands*. Het werd in 1899 gepubliceerd, een jaar nadat de Verenigde Staten in bezit waren gekomen van de Filipijnen en daarmee het koloniale toneel betraden. Het gedicht staat aan het begin van, en is naamgever van, een nieuwe manier van denken over imperialisme. Waar er voorheen weinig aandacht geschonken werd aan de wensen van de bevolking in de koloniën, werd deze houding nu veroordeeld. De Britten en Amerikanen waren doordrongen van hun *white man's burden*, de Fransen van een *mission civilatrice* en de Nederlanders van hun "Eereschuld" naar hun Indische koloniale onderdanen. Dit hield met name in dat er een drang ontstond om de inwoners van hun koloniën op te voeden door het brengen van beschaving. Een belangrijk facet waarin dit naar voren kwam was het aanbieden van onderwijs. Maar er waren meerdere koloniale grootmachten welke alleen hun koloniaal onderwijssysteem anders vormgaven.

Een voorbeeld dat mij intrigeert is de ontwikkeling in zuidoost-Azië. Een uitgestrekt gebied met een enorm aantal inwoners en waar aan het begin van de twintigste eeuw een aantal kroonjuwelen uit het imperialistische rijk van de wereldmachten zich bevonden. Nederland had haar belangrijkste kolonie in het huidige Indonesië, de Britten in India en Maleisië, de Fransen in het gebied rond Vietnam, Cambodja en Laos en de Amerikanen hadden een grote kolonie in de Filipijnen. Een gebied dat zich uitstekend leent voor een vergelijkend onderzoek omdat deze koloniën een aantal dingen gemeen hebben. Ze zijn naast de eerder genoemde overeenkomsten ook allen bezet door de Japanners en later rond dezelfde tijd onafhankelijk geworden. Nu is er naderhand natuurlijk enorm veel gebeurd waardoor deze landen zich verschillend ontwikkeld hebben, een verwoestende oorlog in Vietnam om maar een voorbeeld te noemen. Maar voor dit onderzoek is het van belang te weten dat de westerse bestuurlijke invloed afbrokkelde rond het begin van de Tweede Wereldoorlog. De voornaamste invloed van deze *white man's burden* op de ontwikkeling in de koloniën in zuidoost-Azië is te periodiseren van 1900 tot 1940.

De casus voor dit onderzoek is het succes van het onderwijssysteem in de Filipijnen. Dit onderzoek zal een kleine en specifieke bijdrage zijn aan het scala aan onderzoeken dat mij hierin geïnspireerd hebben. De belangrijkste vraag die dit onderzoek wil beantwoorden is: waarom was de Amerikaanse erfenis in de Filipijnen op gebied van onderwijs zo veel beter dan elders in zuidoost-Azië? Om de aanzienlijke verschillen in onderwijs in de regio vast te illustreren volgt hier een selectie van data die J.S. Furnivall in 1943 verzameld heeft. De cijfers komen uit 1938 en dit jaar is het eindpunt van dit onderzoek.

Inwoneraantal en onderwijscijfers²

	Nederlands- Indië	Indo- China	Brits- Maleisië	Filipijnen
Inwoners x Miljoen	68.41	23.00	3.46	16.25
Totaal aantal Bevolking op Onderwijs	2,740,319	567,641	268,544	1,876,159
Percentage Bevolking	4.01	2.47	7.76	11.54

Deze tabel komt in het laatste hoofdstuk in zijn complete vorm met nog meer data terug maar de belangrijkste cijfers zijn de bovenstaande. Aangezien deze koloniën enkele jaren later door de Japanners bezet werden en ze na de Tweede Wereldoorlog onafhankelijk werden, hanteer ik dit jaar als eindpunt van de westerse bestuurlijke invloed. Dit zou dus als resultaat van de inspanningen op het gebied van onderwijs van de verschillende koloniale machten kunnen worden gezien. In deze cijfers komt nadrukkelijk naar voren dat er in de Filipijnen medio 1938 een hoger percentage leerlingen van onderwijs werden voorzien dan in de andere koloniën.

Deze indrukwekkende differentiatie is waar dit onderzoek zich op richt. Inspiratie voor dit onderzoek komt voornamelijk van eerdere onderzoeken in deze richting van J.S. Furnivall, Anne Booth, Bas van Leeuwen en Ewout Frankema. Het werk van Furnivall *Educational Progress in Southeast Asia*³ komt uit 1943 en is een zeer uitgebreid en nuttig onderzoek naar, zoals de titel al doet vermoeden, de verschillende voortgang en resultaten van onderwijssystemen in zuidoost Azië. Het werk van Anne Booth *Colonial Legacies. Economic and Social Development in East and Southeast Asia*⁴ is uit 2007 en enorm uitgebreid. Booth neemt niet alleen ontwikkeling op het gebied van onderwijs mee in haar onderzoek maar ook een uitgebreidere sociale ontwikkeling. Bas van Leeuwen heeft, ook in 2007, een vergelijkend onderzoek gedaan naar menselijk kapitaal en economische groei in de regio. Zijn werk *Human Capital and Economic Growth in India, Indonesia and Japan. A quantitative analysis, 1890-2000*⁵ bevat veel nuttige data waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt. Het werk van Ewout Frankema is echter de grootste inspiratie voor dit onderzoek. Hij is niet alleen

² J.S. Furnivall, *Educational progress in Southeast Asia*, (New York, 1943) p111

³ Furnivall, *Educational progress*

⁴ Anne Booth, *Colonial Legacies. Economic and Social Development in East and Southeast Asia*, (2007)

⁵ Leeuwen, Bas van, *Human Capital and Economic Growth in India, Indonesia and Japan. A quantitative analysis, 1890-2000* (Utrecht 2007)

nauw betrokken geweest bij het tot stand brengen van dit werk maar zijn eigen onderzoek *Why was the Dutch legacy so poor? Educational development in the Netherlands Indies, 1871-1942*⁶ is een vergelijkbaar maar ook tegenovergesteld onderzoek van het mijne.

Het onderzoek van Frankema legt de nadruk op de redenen waarom de Nederlandse erfenis op het gebied van onderwijs in Indonesië zo pover was. Deze gedachte is ook op een andere manier uit te werken. Het is buitengewoon leerzaam en nuttig om, zoals Frankema in zijn onderzoek doet, de vinger op de zere plekken uit het verleden te leggen en zo een heldere verklaring voor de huidige problemen te vinden. In een wereld waar het westen nog altijd een voortrekkersrol vervult, moeten we de gemaakte fouten eerst benoemen om ze in de toekomst te voorkomen. Maar als we kunnen concluderen dat er een oud-kolonie bestaat waar de ontwikkeling op een bepaald gebied aantoonbaar beter heeft uitgepakt dan elders, kunnen we ook de successen uit het verleden opnieuw beleven. Hiervoor is een onderzoek nodig om uit te vinden wat er nu speciaal heeft bijgedragen aan dit succes.

Ik ga me in dit onderzoek vooral richten op de verschillen tussen de Filipijnen en Nederlands-Indië op het gebied van onderwijs. Hier wordt direct de grote invloed van Ewout Frankema zichtbaar. Waar hij zich richt op het falen van de Nederlanders in Nederlands-Indië, en vergelijkingen maakt met andere koloniën waaronder de Filipijnen. Doe ik een complementair onderzoek naar het succes van de Amerikanen in de Filipijnen, en trek ik vergelijkingen met andere koloniën waaronder met name Nederlands-Indië. Ik zal proberen aan te tonen dat het verschil in resultaat voornamelijk komt door een andere aanpak in het opzetten van een onderwijssysteem. Dit is natuurlijk geen verassing maar deze andere aanpak is te wijten aan andere intenties met het aanbieden van onderwijs. Het zal duidelijk worden dat de jaren rond 1900 zoals eerder aangegeven een kentering in de bestuurlijke aanpak in vrijwel alle koloniën zagen. Deze *white man's burden* werd echter in Nederland en de VS op een andere manier aangepakt. De andere intenties voor de kolonie zal ik verklaren door de unieke startpositie van de Amerikanen in de Filipijnen uit te leggen, de andere ervaringen uit het verleden en de unieke politieke situatie. Deze drie redenen hebben allemaal een grote invloed gehad op de intenties en daardoor aanpak van de Amerikanen.

Dit is allemaal in een simpel model samen te vatten.

Andere startpositie, unieke politieke situatie en andere ervaringen -> Andere intenties ->Andere aanpak onderwijssysteem -> Ander resultaat.

⁶ E, Frankema, *Why was the Dutch legacy so poor? Educational development in the Netherlands Indies, 1871-1942*, (Utrecht 2014)

Los van het feit dat het andere resultaat hierboven al onthuld is, zal de rest van dit onderzoek de bovenstaande volgorde aanhouden. Ik zal in het eerste hoofdstuk aantonen hoe de VS in 1898 in het bezit zijn gekomen van een kolonie in de Filipijnen en hierdoor dus een nieuwe speler op het imperiale toneel werden. Dit was enigszins verbazend omdat ze zelf een oud-kolonie zijn en zich vaak uitspraken tegen imperialisme. Dit is de inleiding voor het tweede hoofdstuk waar ik de unieke politieke situatie zal uitleggen. Een situatie waarin er een invloedrijke anti-imperialistische lobby bestond welke in een democratisch systeem als dat in de VS niet zomaar genegeerd kon worden en dus tevreden moesten worden gesteld. Daarna zal ik de invloed van de unieke Amerikaanse ervaringen uit het verleden aantonen. De belangrijkste zijn het integreren van de bevrijde slaven in de maatschappij en het assimileren en pacificeren van de Indiaans-Amerikanen middels onderwijs. De intenties, aanpak en resultaten behoeven weinig uitleg en zullen in latere hoofdstukken voor zichzelf spreken.

Hoofdstuk 1: Unieke startpositie: waarom de Filipijnen?

Zoals in het model in de inleiding beschreven staat is de andere startpositie van de Amerikanen in de Filipijnen een reden voor het uiteindelijk verschillende succes van de onderwijssystemen. Deze unieke beginsituatie was dat ze hun kolonie pas in 1898 in handen kregen en deze voorheen eeuwenlang bij het Spaanse imperium hoorde. Bovendien was het gebied dat de VS van de Spanjaarden overnam verwikkeld in een strijd voor hun eigen onafhankelijkheid. Dit betekende dat toen de *white man's burden* in zwang begon te raken en de koloniale machten met hun civiliserende missie begonnen, de Verenigde Staten hun eerste stappen in koloniaal bestuur zetten en naast een kolonie pacificeren ook nog hun positie moesten vinden in het bestuurlijke systeem dat de Spanjaarden achterlieten. Als je dit ook nog koppelt aan het feit dat er in de VS altijd een grote afkeer van imperialisme was omdat ze zichzelf nog niet eens zo lang geleden van het koloniale juk bevrijd hadden. Het is dus op zijn minst opmerkelijk dat de VS in 1898 zelf een koloniaal rijk in handen kreeg. Allemaal interessante zaken die ook allen invloed hebben gehad op het handelen van de Amerikaanse regering. Maar om te beginnen is het noodzakelijk uit te vinden hoe het komt dat de Amerikanen überhaupt in het bezit van de Filipijnen kwamen en waarom ze hier een onafhankelijkheidsstrijd aantroffen.

Om een helder beeld te krijgen van de situatie op de Filipijnen moeten drie oorlogen onderzocht worden. Ten eerste zal ik de Spaans-Filipijnse oorlog nader onderzoeken omdat dit, nadat de oorzaken en verschillende stadia duidelijk zijn, verklaart waarom er onrust was in de Filipijnen toen de Amerikanen het bestuur overnamen. Ten tweede zal ik de Spaans-Amerikaanse oorlog nader onderzoeken omdat dit op zijn beurt verklaart waarom de Amerikanen zich met de strijd om de Filipijnen bemoeiden. Ten derde zal ik de Amerikaans-Filipijnse oorlog nader onderzoeken omdat dit het handelen van zowel de Amerikaanse regering als de Filipijnen verduidelijkt. Het is van belang voor dit onderzoek omdat de methode die de Amerikanen prefereerden voor de pacificatie van de Filipijnen het aanbieden van een universeel onderwijssysteem was.

Spaans-Filipijnse oorlog

In de Filipijnen lieten de Spaanse overheersers het verzorgen van onderwijs grotendeels over aan de katholieke Jezuitenorde. De toegang tot dit onderwijs was echter lange tijd voorbehouden aan de

Spanjaarden en de welgestelden onder de Filipino's. Maar nog vaker stuurden vermogende families hun zonen naar Europa voor een degelijke opleiding. In Europa kwamen deze Filipino's in aanraking met verlichte ideeën en ontwikkelden ze een duidelijker beeld van hun plaats in de huidige maatschappij, zowel in de wereld als in de Filipijnen. Deze geletterde zonen van de elite stonden bekend als de *illustrados*. Een van deze *Illustrados* was Jose Rizal. In Europa profiteerde Rizal optimaal van de mogelijkheden en heeft hij zich zeer breed ontwikkeld. Hij werd echter vooral bekend met zijn schrijfkunsten. Zijn twee bekendste werken zijn '*Noli Me Tangere*' uit 1886 en '*El Filibusterismo*' uit 1891.⁷

Met zijn romans uitte hij felle kritiek op het koloniale bewind van de Spanjaarden in zijn vaderland. Zijn familie was veelvuldig in contact gekomen met de Spaanse invloed op de Filipijnen. Zo pachtten ze land van de rooms-katholieke ordes maar werden ze behandeld als tweederangsburgers. Als zijn familie bij een Spaanse rechter aanklopte om wanpraktijken van de grondbezitters aan de kaak te stellen werden ze door de rechters genegeerd. In zijn romans ageert Rizal vooral tegen de corruptie van de Spanjaarden en roept hij op tot een gelijkwaardigere behandeling van de inheemse bevolking. Hij wilde gelijkheid voor de wet, een vertegenwoordiging in het Spaanse *cortes*, vrijheid van vereniging en van meningsuiting. Hij wilde deze zaken echter op een vreedzame manier bereiken en was fel tegen een gewapende opstand in de Filipijnen. Hij pleitte ook niet voor een onafhankelijke Filipijnse staat maar simpelweg voor een status als provincie binnen het Spaanse koninkrijk. Ondanks zijn afkeer van geweld tegen de Spanjaarden werd hij, nadat hij 1892 in de Filipijnen was teruggekeerd, door de regering in Madrid bestempeld als een vijand van de Spaanse staat.⁸

Jose Rizal was de eerste en bekendste *illustrado* die zich afzette tegen het bewind van de Spanjaarden maar na zijn terugkeer in de Filipijnen zeker niet de enige. Andres Bonifacio richtte samen met zijn vriend en rechterhand Emilio Aguinaldo de *Katipunan* (KKK) beweging op. Deze beweging wilde veel van dezelfde doelen bereiken als Rizal maar zag dit niet gebeuren met vreedzaam verzet. De *Katipunan* verwierf een groot aantal volgelingen en de belangrijkste tak in het verzet op de Filipijnen. De Spaanse regering hield Rizal echter verantwoordelijk voor het aanstichten van de revolutie in de Filipijnen. Rizal werd gearresteerd terwijl hij op weg was naar Cuba omdat hij zich het liefst wilde distantiëren van het inmiddels gewelddadige karakter dat de revolutie had aangenomen. De Spanjaarden waren echter niet overtuigd en Rizal werd in hechtenis genomen. Hij werd in een showproces veroordeeld tot de doodstraf: executie door een vuurpeloton. Met het executeren van Rizal hoopten de Spanjaarden een voorbeeldfiguur en daarmee de hoop van de opstandelingen te elimineren. Op 30 december 1896 werd Rizal geëxecuteerd door een vuurpeloton. 30 december wordt in de Filipijnen tegenwoordig gevierd als de dag van de vrijheid.

⁷ Paul A. Rodell, *Culture and Customs of the Philippines*, (Westport 2002) 13

⁸ Sjon Hauser, *Filipijnen*, (Amsterdam 2010) 63-64

Andres Bonifacio was samen met Jose Rizal uitgeroepen tot Spaans staatsvijand nummer een. En waar Rizal in handen viel van de Spanjaarden is het Bonifacio gelukt om zich te verschuilen voor een grootschalige zoekactie. Als leider van *Katipunan* was Bonifacio een belangrijk kopstuk van de oppositie. Deze groepering was van enkele honderden leden in het begin van 1896 uitgegroeid tot bijna 40.000 leden na de arrestatie van Rizal in augustus van hetzelfde jaar. Eind augustus achtte Bonifacio de tijd rijp voor het begin van de gewapende opstand. Op 28 augustus gaf hij de volgende instructies aan zijn volgelingen:

“This manifesto is for all of you. It is absolutely necessary for us to stop at the earliest possible time the nameless oppositions being perpetrated on the sons of the country who are now suffering the brutal punishment and tortures in jails, and because of this please let all the brethren know that on Saturday, the 29th of the current month, the revolution shall commence according to our agreement. For this purpose, it is necessary for all towns to rise simultaneously and attack Manila at the same time. Anybody who obstructs this sacred ideal of the people will be considered a traitor and an enemy, except if he is ill; or is not physically fit, in which case he shall be tried according to the regulations we have put in force.”⁹

Een groot aantal leden van *Katipunan* gaven gehoor aan deze oproep en Manilla werd vanaf verschillende kanten aangevallen. De rebellen waren echter slechter bewapend en georganiseerd dan het Spaanse leger en de aanval werd afgeslagen. Bonifacio verklaarde zichzelf absoluut leider van *Katipunan* en daarom eerste president van de inmiddels haastig in het leven geroepen Filipijnse republiek. Dit zette kwaad bloed bij Aguinaldo diens volgelingen bleken toch talrijker te zijn dan die van Bonifacio en in een aanval op zijn kamp werd Bonifacio door deze volgelingen gevangen genomen. Op 10 mei werd hij samen met zijn broers in de bergen geëxecuteerd. Door velen wordt hij samen met Rizal gezien als de vader van de Filipijnse revolutie en een vader des vaderlands.

Na het verdwijnen van Rizal en Bonifacio was Emiliano Aguinaldo de enige overgebleven leider van de revolutie. De gesneuvelde kopstukken hadden echter nog wel volgelingen en vooral de aanhangers van Bonifacio konden niet samenwerken met Aguinaldo. Nu was de revolutie al een moeilijke strijd met een geünificeerd Filipijns front, en met een verdeeld rebellenleger leek het een verloren strijd. De Spanjaarden hadden inmiddels ook nieuwe rekruten uit het vaderland over laten komen en begonnen de rebellen in het nauw te dringen. Voor de Spanjaarden was de strijd wel een hele kostbare en ze hadden meer koloniën dan alleen de Filipijnen. Het kwam de rebellen en de Spanjaarden dus beide goed uit om een vrede te sluiten. De rebellen konden de strijd niet langer

⁹ Teodoro A. Agoncillo, *The revolt of the masses: the story of Bonifacio and the Katipunan.*, (1956) 107

volhouden en Spanje had haar geld en militairen elders nodig. Op 14 december 1897 werd er een vrede getekend waarbij de kopstukken van de opstand naar Hong Kong verbannen werden.

Spaans-Amerikaanse oorlog

De problemen in de Filipijnen leken voor de Spanjaarden beheersbaar te zijn geworden maar aan de andere kant van de wereld werden ze ook op de proef gesteld. Verschillende revoluties gestart of geïnspireerd door Simon Bolivar zagen de een na de andere voormalig kolonie veranderen in een soevereine natie. In 1895 was Cuba de laatste kolonie in Latijns-Amerika die de Spanjaarden trouw bleef. De Spaanse overheerser beloofde deze trouw echter met een waar schrikbewind op het eiland. De Cubanen werden door de regering in Madrid gedwongen om Spaanse goederen af te nemen voor prijzen die ver boven het mondiaal gemiddelde lagen. De belastingen waren exorbitant hoog en de Cubanen konden zelden rekenen op objectieve rechtspraak. Daarnaast werden alle pogingen van de Cubanen zelf om hun lot te verbeteren met de grond gelijk gemaakt. Een poging om een universeel onderwijssysteem op te zetten werd gedwarsboomd omdat de Cubanen wellicht te goed ontwikkeld zouden worden en de uitbuiting niet langer zouden accepteren.¹⁰ In Februari van het jaar 1895, na een zware winter voor de bevolking van Cuba, brak er uiteindelijk ook in Cuba een revolutie los.

Doordat Cuba zo dicht bij de Verenigde Staten ligt waren de Amerikanen volledig op de hoogte van de gang van zaken op het eiland. Vooral de grote kranten hadden een groot aandeel in het vormen van de publieke opinie over de Cubaanse opstand. Nu waren de Amerikanen er al van overtuigd dat ze het recht hadden om in te grijpen bij conflicten binnen hun eigen invloedssfeer, waar Cuba zonder twijfel toe behoorde. Maar na het uitbreken van een hongersnood in Cuba sloeg de publieke opinie definitief om naar interventie in Cuba. De VS kon zich niet langer afzijdig houden en stuurde Spanje enkele eisen. De regering in Madrid was net opnieuw gekozen en voelde niet veel voor een conflict met de inmiddels zeer machtige Amerikanen en voldeed aan de eisen en het conflict leek te bedaren.¹¹

De Cubanen waren echter nog niet tevreden en het bleef onrustig. Op 12 januari 1898 braken er hevige rellen uit in de Cubaanse hoofdstad Havana. De Spanjaarden konden de rellen niet onder controle krijgen en de Amerikaanse kranten gingen wederom met de gebeurtenissen aan de

¹⁰ Thomas G. Paterson (ed), *American imperialism & anti-imperialism: problem studies in American history*, (Toronto 1973) 20

¹¹ Paterson, *American Imperialism*, 23

haal. Volgens de media waren Amerikaanse staatsburgers in gevaar en de regering moest onmiddellijk een marineschip sturen om de Amerikanen in Havana te beschermen. Een schip sturen zou een belediging richting de Spanjaarden zijn en zou weleens verkeerd kunnen worden geïnterpreteerd. Na lang beraad besloot president McKinley toch om het gloednieuwe en zeer moderne marineschip USS Maine richting Havana te sturen. Aanvankelijk leken de zorgen over een onbedoeld conflict met Spanje overbodig. Maar op 15 februari 1898 ontplofte het slagschip Maine op onverklaarbare wijze. Het is nooit duidelijk geworden of de Spanjaarden erachter zaten maar op 9 maart 1898 stemde het Amerikaanse congres in met een oorlog tegen Spanje.¹²

De oorlog kwam wat langzaam op gang en begon met een blokkade van Cuba. Maar de eerste gevechtshandelingen vonden aan de andere kant van de wereld plaats. Naast een kolonie op Cuba hadden de Spanjaarden ook nog land in de Grote Oceaan. Een kleine basis op het eiland Guam en een flinke kolonie op de eilanden-archipel de Filipijnen. De Amerikanen hadden maar een enkel schip in de Grote Oceaan wat voor anker lag in de haven van Hong Kong. Maar op 1 mei voer admiraal Dewey met zijn schip ongemerkt in het donker de haven van Manilla binnen. De Volgende morgen vonden ze de Spaanse vloot voor anker in de haven en openden ze het vuur. Admiraal Dewey kreeg het voor elkaar de gehele vloot te vernietigen en de haven van Manilla te veroveren. De laatste twijfels over of de oorlog wel verstandig was verdwenen als sneeuw voor de zon na zo'n spectaculaire overwinning. Het moest haast wel een teken van God zijn dat de Amerikanen tegen de verhoudingen in een klinkende overwinning behaald hadden.¹³ Twee maanden later herhaalde dit scenario zich in enigszins aangepaste vorm op Cuba. Op 1 juli verloren de Spanjaarden de enige grote slag op Cuba, de slag van San Juan Hill, daarna was de strijd op Cuba gestreden.¹⁴

De oorlog was tot nu toe zeer voorspoedig verlopen voor de Amerikanen. Alleen het vasteland van de Filipijnen was een laatste horde die genomen moest worden voor de overwinning een feit was. De Spaanse schepen lagen op de bodem van de baai van Manilla maar met de bemanning van de USS Olympia kon admiraal Dewey de Spaanse soldaten die gelegerd waren in Manilla niet verslaan. Bevoorrading voor de Spanjaarden was inmiddels onmogelijk geworden maar voor de Amerikanen bleek het ook niet zo gemakkelijk te gaan. De Filipijnen lagen op een aanzienlijke afstand van de Verenigde Staten en een schip kon in de negentiende eeuw nog niet in een stuk doorvaren van de VS naar de Filipijnen. Maar president McKinley stuurde desalniettemin de benodigde manschappen richting Manilla maar liet ze eerst in de kleine Spaanse basis op het eiland

¹² Louis A. Perez jr., *The war of 1898: The United States and Cuba in history and historiography*, (Londen 1998) 54-55

¹³ John M. Dobson, *America's Ascent. The United States becomes a great power, 1880-1914*, (DeKalb 1978)110

¹⁴ Dobson, *America's Ascent*, 111

Guam aanleggen en de basis veroveren. Dit bevoorradingsstation was nodig als de oorlog nog langer zou duren en er meer schepen gestuurd zouden moeten worden.¹⁵

De Spanjaarden lagen inmiddels van verschillende kanten onder vuur. Ze waren immers al sinds 1896 in conflict met de Filipijnse rebellen. De rebellen onder leiding van Emiliano Aguinaldo hadden afspraken gemaakt met de VS en in Hong Kong direct contact gehad met admiraal Dewey. Onder het mom van 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend', en door het feit dat Dewey op het vasteland weinig kon uitvoeren besloten ze de krachten te bundelen. De rebellen behaalden overwinning na overwinning en kwamen uiteindelijk bij Manilla tot stilstand. De laatste Spanjaarden hadden zich in Manilla opgesteld en weigerden zich over te geven. Om redenen die in het volgende hoofdstuk naar voren zullen komen wilden de Amerikanen niet dat Aguinaldo met zijn rebellen de hoofdstad innam. Dewey wilde wachten op versterkingen vanuit de VS en dan met Amerikaanse soldaten Manilla innemen. De Spanjaarden wisten inmiddels wel dat de situatie onhoudbaar was geworden en dat de oorlog verloren was. Het zou echter een enorme smet op het Spaanse blazoen zijn als ze verslagen werden door de Filipijnse rebellen. Op 12 augustus werd er een wapenstilstand getekend tussen de VS en Spanje. Maar door langzame communicatie of door een geheime afspraak begonnen de inmiddels gearriveerde Amerikaanse soldaten de volgende dag met de verovering van Manilla. Het was waarschijnlijk vooraf gepland want de Spanjaarden gaven een wel heel zwakke tegenstand maar konden zich in ieder geval overgeven aan de Amerikaanse soldaten.¹⁶

Na dit laatste wapenfeit begonnen de vredesonderhandelingen in Parijs. Op 10 december 1898 was de oorlog officieel afgelopen met het ondertekenen van het verdrag van Parijs. Aan de vijandigheden tussen de VS en Spanje kwam een eind toen Puerto Rico en Guam aan de VS werden overgedragen. Daarnaast werd Cuba hun onafhankelijkheid geschonken en zouden de Amerikanen deze nieuwe natie bij de hand nemen in het opzetten van een stabiele regering. En belangrijkste in de onderhandelingen is de overdracht van de Filipijnen aan de Amerikanen voor een som van 20 miljoen dollar.¹⁷

Amerikaans-Filipijnse oorlog

De Filipijnse rebellen waren de gehele tijd in de veronderstelling dat ze aan de Verenigde Staten een bondgenoot hadden. Ze waren zelf in staat geweest om de Spanjaarden te verslaan maar werden tegengehouden voordat ze Manilla konden veroveren. Het maakte de rebellen niet veel uit of ze nou

¹⁵ Ibidem, 111

¹⁶ Ibidem, 112

¹⁷ Peter W. Stanley, *A Nation in the Making. The Philippines and the United States. 1899-1921*, (Cambridge 1973) 51

zelf de Spanjaarden verjoegen of dat ze de eer aan de Amerikanen lieten. De VS had immers ook geholpen en was meer dan de rebellen geïnteresseerd in de internationale prestige die de verovering van Manilla met zich mee zou brengen. Met de verhoudingen tussen de Amerikanen en de Spanjaarden hadden de Filipijnen niets te maken. De Filipino's waren al vanaf 1896 bezig het Spaanse koloniale juk van zich af te werpen en de Spanjaarden waren zo goed als verslagen. Op 12 juni riep Emilio Aguinaldo de eerste onafhankelijke Filipijnse republiek uit en maakte zichzelf tot president.¹⁸

Het verdrag van Parijs dat maanden na deze verklaring van onafhankelijkheid getekend werd plaatste de Filipijnen echter onder nieuw koloniaal bewind. Ze waren voor de internationale gemeenschap nu ineens een kolonie van de Amerikanen. Hoewel het best een verbetering zou kunnen zijn ten opzichte van de Spaanse onderdrukking, waren de voormalige rebellen niet van plan hun zwaarbevochten onafhankelijkheid direct over te dragen aan de volgende koloniale overheerser. De Filipijnen voelden zich verraden door een voormalig bondgenoot en ze namen de wapens weer op. En omdat de Filipijnen inmiddels een soevereine staat waren verklaarden ze op 2 juni 1899 de Verenigde Staten officieel de oorlog.¹⁹

De Amerikanen hadden 20 miljoen dollar betaald voor de Filipijnen en hadden inmiddels plannen met de nieuwe kolonie. Ze waren niet bereid de onafhankelijkheid direct te schenken maar wilden zich wel onderscheiden van de Europese koloniale machten. Ze hadden vroeger zelf geleden onder het onderdrukkende juk van een koloniaal heerser en wilden hun eigen kolonie anders gaan besturen. De rebellen wilden echter niets minder dan volledige onafhankelijkheid en waren niet overtuigd van het voordeel van Amerikaans bewind. De Filipino's waren echter niet opgewassen tegen de Amerikaanse militaire macht en de VS bleef maar soldaten sturen. In 1902 was de oorlog zo goed als voorbij en hadden de Amerikanen aan het langste eind getrokken. Omdat de Filipijnen zo'n onherbergzame verzameling van losse eilandjes zijn bleef er nog wel geruime tijd verzet actief.²⁰ Het was aan de Amerikanen om hun nieuwe koloniale te pacificeren en overtuigen van hun goede bedoelingen. Hier leek het aanbieden van een universeel onderwijssysteem uitermate geschikt voor.

¹⁸ Alejandro de Quesada, *The Spanish-American war and the Philippine insurrection, 1898-1902*, (Oxford 2007)

9

¹⁹ Quesada, *Spanish-American war*, 10

²⁰ *Ibidem*, 10

Hoofdstuk 2: Unieke politieke situatie: waarom annexatie?

Na de drie beschreven oorlogen is het duidelijk waarom de Verenigde Staten zich buiten hun eigen invloedssfeer lieten gelden en hoe ze in het bezit van een kolonie zijn gekomen. Wat nog niet duidelijk is geworden is waarom een land als Verenigde Staten, welke een oorlog met Spanje waren begonnen om de Cubanen van het koloniale juk te bevrijden, er voor kozen om zelf de Filipijnen als kolonie te gaan besturen. In de geschiedenis van de VS, als wereldmacht altijd beschouwd als anti-imperialistisch, is dit een buitengewoon interessant vraagstuk. Bovendien hadden ze altijd gehandeld naar de principes van de Monroe doctrine. Volgens deze doctrine kon de wereld verdeeld worden in invloedssferen waarbinnen landen het recht hadden te interveniëren. Cuba viel binnen deze invloedssfeer maar de Filipijnen liggen er ver buiten.

Ik zal in het komende hoofdstuk achterhalen waarom de VS brak met haar tradities en welke motieven hierachter schuilen. De unieke politieke situatie in de VS speelt hierin een belangrijke rol. Ik wil het debat tussen de imperialisten en de anti-imperialisten in de VS onderzoeken, uitvinden wat hun beweegredenen waren en waarom de imperialisten uiteindelijk aan het langste eind trokken. Een helder beeld van dit debat is van belang omdat het niet alleen verklaart waarom de VS de Filipijnen heeft geannexeerd maar ook hoe de politieke situatie de intenties met deze kolonie heeft beïnvloed. Zoals zal blijken heeft de anti-imperialistische traditie zelfs nadat deze aan kracht had ingeboet het beleid in de Filipijnen weten te sturen.

Anti-imperialisme:

Wat vrijwel direct opvalt bij het kijken naar het debat is dat de anti-imperialisten sterk in de minderheid waren en zich eigenlijk allemaal verenigd hadden in de *anti-imperialist league*. Hoewel ze in de minderheid waren bestond de groep wel uit enkele van de meest vooraanstaande en invloedrijkste mannen van die tijd. De *anti-imperialist league* werd in juni 1898 opgericht met als expliciet doel de annexatie van de Filipijnen als Amerikaans kolonie tegen te houden. De leden varieerden van ex-presidenten als Grover Cleveland, filosofen als John Dewey, schrijvers zoals Mark Twain en industriële magnaten zoals Andrew Carnegie. Allemaal mannen met aanzienlijke invloed op de politiek ofwel de publieke opinie maar die toch niet in staat bleken de annexatie te voorkomen.

De bezwaren tegen het besturen van de Filipijnen als kolonie waren zeer divers en zeker niet allen moralistisch van aard. Maar het sterkste, of afhankelijk van de invalshoek zwakste, argument was een puur moreel bezwaar. Het is een zwak argument omdat het totaal geen praktische veranderingen benoemd voor de Amerikaanse bevolking. En het is een sterk argument omdat het de huidige (westerse) manier van diplomatiek en politiek het best vertegenwoordigd. Het kan het

verschil betekenen tussen een officieel excuus van de regering en erkenning van het leed dat geleden is, zoals de Australische regering naar de Aboriginals of de Nederlandse richting Indonesië, of een genegeerde bladzijde in de geschiedenis. Er waren verschillende morele bezwaren te bedenken om de annexatie van de Filipijnen af te wijzen. Ten eerste hadden de Amerikanen zelf gevochten voor hun onafhankelijkheid van de Britten. Hun maatschappij was gestoeld op vrijheid voor het individu en gelijke rechten voor iedereen. Zeker toen de slavernij werd afgeschaft zou iedereen voor de wet gelijk moeten zijn. Het hebben van een kolonie met een afhankelijke bevolking zou hier niet bij passen, hoe goed de bedoelingen ook waren. Het kwam niet overeen met de principes en idealen en vooral ook met de geschiedenis van de VS tot dan toe. Het simpelste argument, maar niet erg populair in de negentiende eeuw, is dat het gewoon fout is andere mensen tegen hun wil te besturen. Zo sprak Andrew S. Draper op de Lake Mohonk conferentie:

“Conquest for the sake of Empire is repugnant to the thought of the men and women of this country who settle things. It is repugnant because it is idle and it is wicked.”²¹

- Andrew S. Draper, Lake Mohonk Conference 24

Een volgend zwaarwegend bezwaar was economisch. Het incorporeren van de Filipijnen in de Amerikaanse economie zou noodzakelijk zijn als de eilandengroep onder het gezag van de VS zou vallen. Het zou echter wel eens rampzalig kunnen uitpakken voor bepaalde Amerikaanse beroepsgroepen. Een vrijhandel met de nieuwe kolonie zou slecht zijn voor de agrarische sector en producenten van grondstoffen voor de groeiende industrie. De Filipijnen zou dit namelijk veel goedkoper kunnen produceren en de Amerikaanse collega's wegconcurreren. Maar bepaalde invoerrechten of zwaardere belastingen zouden de Filipijnse economie vernietigen en zou bovendien moreel verwerpelijk en ongrondwettelijk zijn. Een poging om de Filipijnse economie levend te houden door ook de Europese mogendheden vrij te laten handelen met de Filipijnen zou desastreuus zijn voor de Amerikaanse economie want deze grootmachten hadden allen een snellere toegang via hun Aziatische koloniën en daardoor lagere transportkosten. Dit was natuurlijk allemaal pure speculatie maar het ondermijnde wel degelijk de economische motieven van de imperialisten.²²

Een andere reden was dat het annexeren van de Filipijnen niet strookte met de door de Amerikanen zelf bedachte Monroe-doctrine. Deze doctrine bond elke grootmacht tot een invloedssfeer binnen de eigen regio en hield de Europeanen dus uit de omgeving van Amerika. Het

²¹ Andrew S. Draper, Lake Mohonk 24

²² Robert L. Beisner, 'The anti-imperialist as mugwump: successes and failures', in: Thomas G. Paterson (ed.), *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973) 95-109, 100

was zelfs een van de redenen geweest om in te grijpen in Cuba omdat het binnen de Amerikaanse invloedssfeer lag en niet in de Spaanse. Het zou dus niet juist zijn om dan de Filipijnen, wat buiten deze sfeer lag, toe te eigenen. En als de invloedssfeer uitgebreid zou worden en de Filipijnen er in zouden vallen zou het overlappen met Europese invloedssferen in de regio. Hetgeen de Amerikanen altijd zo'n gevoel van veiligheid had gegeven, en hun isolationistische politiek lange tijd inspireerde, was het feit dat ze gescheiden waren van de wereldpolitiek door twee enorme oceanen. Met de Filipijnen als bezit zouden ze deze veilige afstand verliezen en zich wel moeten mengen of zelfs verdedigen tegen agressie in de regio. Dit zou dus leiden tot het grote probleem, namelijk dat het nu noodzakelijk zou worden een grote marine en een aanzienlijk leger te onderhouden. Dit waren kostbare aangelegenheden en zou de Amerikaanse burger wel eens in armoede kunnen storten.²³ Deze voorspelling zou later door President Roosevelt, vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, onderstreept worden. En hoewel hij eerst behoorde tot de pro-imperialisten schreef hij tijdens zijn termijn:

*"The Philippines are our heel of Achilles. They are all that makes the present situation with Japan dangerous. I think that in some way and with some phraseology that you think wise you should state to them that if they handle themselves wisely in their legislative assembly we shall at the earliest possible moment give them a nearly complete independence."*²⁴

- Roosevelt in een brief aan Taft.

Er waren ook stromingen binnen de anti-imperialistische beweging die, wellicht net als de aanhangers van de *white man's burden*, geloofden dat Filippino's minderwaardig waren. Ze redeneerden echter de tegenovergestelde kant op. De Amerikaanse invloed op de Filipijnen zou niet enkel voorspoed betekenen voor de Filippino's maar de invloed van de Filipijnen op de VS zou de samenleving kunnen verloederen. De bevolking van de eilanden zou zich op termijn wellicht willen mengen in de Amerikaanse politiek en daar hadden ze niets te zoeken. Er waren in de VS al genoeg problemen met de Afrikaans-Amerikaanse bevolking en de Inheems-Amerikanen. Deze groepen waren er nu eenmaal en moesten een plek krijgen binnen de maatschappij, het zou onzinnig zijn om zich nog meer problemen op de nek te halen met het annexeren van de Filipijnen.²⁵

²³ Ibidem 101

²⁴ Dobson, *America's Ascent*, 130

²⁵ Ibidem, 101-102

Pro-imperialisme

Voor alle diversiteit aan zowel leden als argumenten van de anti-imperialisten konden de pro-imperialisten ofwel de imperialisten er evenveel tegenover stellen. Onder de imperialisten schaarde zich na de overwinning op de Spanjaarden vrijwel iedereen die niet tot het selecte groepje van de *anti-imperialist league* behoorde. Na de onverwacht snelle en simpele overwinning op de Spanjaarden was de publieke opinie sterk veranderd, er heerste een *winning mood*. Voor het eerst waren Amerikanen zich ervan bewust dat ze zich nu ook onder de grootmachten in de wereld mochten scharen en de imperialistische gedachte won snel terrein.

Als tegenstelling voor het morele bezwaar zou je de morele plicht van de *white man's burden* in beschouwing kunnen nemen. Deze morele plicht van de blanke mens ontleent zijn naam aan het beroemde gedicht van Rudyard Kipling en gaat er simpel gezien van uit dat het de plicht van de ontwikkelde blanke Europeanen en Amerikanen is om de "zwakkere" en ongecivileerde inwoners van de koloniën op te voeden. Ze zouden bij de hand genomen moeten worden zodat ze op termijn hetzelfde niveau van welvaart zouden kunnen bereiken als hun koloniale meesters. De gedachte wordt tegenwoordig vaak gekoppeld aan Europees imperialisme, daar zijn ook veel meer voorbeelden van, maar het is oorspronkelijk geschreven voor de situatie in de Filipijnen. De gedachte was initieel populair in Europa maar bleek ook prima te fungeren als reden om de Filipijnen te annexeren.

*"It is our duty toward the people living in barbarism to see that they are freed from their chains, and we can free them only by destroying barbarism itself."*²⁶

- Theodore Roosevelt

*"We are all ready with one accord to give these people the blessing of a good government. . . . We come as ministering angels, not as despots."*²⁷

- Senator Knute Nelson tegen het congres.

Een ander argument heeft wel wat raakvlakken met de *white man's burden* en is ook zo'n prachtige cursieve term; de *manifest destiny*. Het is ook geen praktische reden voor annexatie maar appelleert aan het gevoel van de Amerikaanse burger. Het gaat hier echter niet om het verheffen van de minder gefortuneerden maar heeft een egoïstischer karakter. *Manifest destiny* is de puur Amerikaanse

²⁶ Howard K. Beale, 'Theodore Roosevelt and his imperialist friends', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973) 34-44, 39

²⁷ Dobson, *America's Ascent*, 121

gedachte die is ontstaan tijdens de vorming van de natie door steeds nieuw grondgebied toe te eigenen. De Amerikaanse kolonie begon zeer bescheiden maar had zich ontwikkeld tot een machtige staat. *Manifest destiny* is de gedachte dat dit voorbestemd was. Het hele continent zou bestemd zijn voor de Amerikanen en dreef ze van oceaan naar oceaan. Deze bestemming hadden ze echter al bereikt en zeker na het overwinnen van de originele Indiaanse bevolking, Mexicanen en de unificatie na de burgeroorlog leken de Amerikanen verzadigd. Maar de gedachte kon natuurlijk ook uitgebreid worden zodat het ook voorbestemd leek dat de Amerikanen de Filipijnen moesten besturen.

*“Dewey’s victory is an epoch in the affairs of the Far East. We hold our heads higher. We are coming into our own. We are stretching out our hands for what nature meant should be ours. We are taking our proper rank among the nations of the world. We are after markets, the greatest markets now existing in the world. Along with these markets will go our beneficent institutions; and humanity will bless us.”*²⁸

- Charles Denby, “Shall we keep the Philippines?” Forum 26 (November 1898) 281

*“I wish to see the United States the dominant power on the Pacific Ocean, our people are neither cravens nor weaklings and we face the future high of heart and confident of soul eager to do the great work of a great world power.”*²⁹

- Roosevelt in 1900

Als laatste moreel, filosofisch of gevoelsmatig argument gebruikten de imperialisten het sociaal-darwinisme. Het heeft raakvlakken met de twee bovengenoemde redenen voor annexatie maar is zo mogelijk nog een stapje verder. Het sociaal-darwinisme gaat net als het originele darwinisme over evolutie maar betreft dit op de mensheid en hangt hier een waarde aan. Het gaat over *survival of the fittest*, weer een prachtige term die eigenlijk direct duidelijk is. Als de Filipijnen overwonnen werden door de Amerikanen waren ze niet sterk genoeg voor zelfbestuur. Daarbij komt nog dat andere grootmachten uit alle macht probeerden koloniën te bemachtigen en daarbij niet belemmerd werden door morele bezwaren. Als de Verenigde Staten niet op termijn overschaduwd wilden worden door deze Europese mogendheden moesten ze ook zo veel mogelijk macht en territorium vergaren.

²⁸ Ibidem, 111

²⁹ Howard K. Beale, ‘Theodore Roosevelt and his imperialist friends’, in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973) 34-44, 40

*“A nation’s first duty is within its own borders, it is not thereby absolved from facing its duties in the world as a whole; and if it refuses to do so, it merely forfeits its right to struggle for a place among the peoples that shape the destiny of mankind.”*³⁰

- Theodore Roosevelt

Een heel andere reden van de imperialisten was het feit dat er nu eenmaal iets moest gebeuren met de Filipijnen. De strijd was gestreden, de Filipijnen na de vrede van Parijs in handen van de VS, en er moesten beslissingen genomen worden. Nadat de Spanjaarden verslagen waren in de Filipijnen waren er andere landen die bang waren voor een machtsvacuüm. En omdat de VS de enige wereldmacht was zonder bestaande bezittingen in het Verre Oosten leek het voor de machtsbalans aan die kant van de wereld het beste als zij het zouden bezetten. Andere landen zoals bijvoorbeeld Duitsland zouden wel eens te machtig kunnen worden als ze de Filipijnen als kolonie inlijfdten.³¹ Dezelfde reden werd gebruikt om uit te leggen waarom de hele eilandengroep geannexeerd moest worden en er niet alleen een marinebasis voor bevoorrading gevestigd kon worden. De Duitsers of Japanners zouden de rest van de eilanden met een waarschijnlijk zwakke republiek der Filipijnen binnen enkele maanden kunnen veroveren en zo zouden de Amerikanen wederom zwak staan in de Filipijnen en de Grote Oceaan.³²

Het volgende citaat is van een journalist uit de bewuste tijd en combineert zeer handig meerdere van de eerdergenoemde argumenten.

*“As a nation the Philippines are not strong enough to protect themselves alone against the governments of the world. The United States took them under its protection. It offered to them liberty and civilization under its rule. Unhappily for them the insurgent leaders, whether for motives of personal gain, or from ill-advised sentiments against their protectors, have turned upon the hand that helped them. The battle which was so costly, both to the insurgents and to our own gallant soldiers, has made it impossible for the United States to go back. The demands of civilization hold us to the islands.”*³³

³⁰ Beale, ‘Theodore Roosevelt and his imperialist friends’, 34-44, 39

³¹ Dobson, 117

³² Thomas J. McCormick, ‘China market; America’s quest for informal empire, 1893-1901’, in: Thomas G. Paterson, American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history, (Toronto 1973) 67

³³ Alden March, *The history and conquest of the Philippines and our other island possessions*, (1899) p10
<https://archive.org/stream/conquestphilippine00marcrich#page/n5/mode/2up>

Maar het krachtigste argument was toch het economisch potentieel van een kolonie in de Filipijnen. En niet eens het potentieel van de eilandenarchipel zelf maar de nabijheid van China was een niet te weerstane mogelijkheid. Een van de belangrijkste interesses van de gehele westerse wereld aan het einde van de negentiende eeuw was China. Het was een interessant doelwit voor alle koloniale machten omdat China een fenomenaal potentieel had. Ten eerste was een land met zo veel inwoners een potentieel gigantische afzetmarkt voor de industrie van de westerse landen. Tot aan het einde van de negentiende eeuw was China eigenlijk nooit echt geïnteresseerd geweest in westerse goederen en Europa en de VS des te meer in de goederen die in China werden geproduceerd. Maar dankzij de industrialisatie van de westerse landen waren ze inmiddels wel in staat de Chinezen te interesseren voor hun producten.³⁴

Daarbij kwam dat veel koloniale machten met hun groeiende industrieën zo veel produceerden dat hun binnenlandse markten verzadigd raakten. Een land als Groot-Brittannië had zo'n groot koloniaal rijk dat ze altijd een afzetmarkt hadden maar andere landen zoals Duitsland en met name de VS hadden dit niet. Het was dus voor de verdere progressie van de Amerikaanse economie van groot belang dat ze een ingang hadden tot de Chinese markt. Ook zouden de Chinezen nu ze nog niet zo machtig waren als de westerse machten vatbaarder zijn voor de invloed van het westen. Missionarissen zouden deze invloed moeten verspreiden en de Chinezen proberen te vormen zodat ze de Amerikaanse waarden, gebruiken, voedsel en kleding zouden overnemen. Door deze amerikanisering zouden de Chinezen meer geneigd zijn om de Amerikaanse producten af te nemen. De Britten zaten al in de buurt met hun kolonie in India en Hong Kong, de Fransen in Indochina en de Russen deelden zelfs een grens. Met het vestigen van hun gezag in de Filipijnen zouden de Amerikanen ook in staat zijn om invloed uit te oefenen op China.³⁵

Het was inmiddels meer dan ooit nodig geworden om de afzetmarkt uit te breiden. De alsmat groeiende Amerikaanse industrie produceerde veel meer dan de binnenlandse markt kon consumeren. Hoewel de andere geïndustrialiseerde landen altijd de belangrijkste handelspartners bleven, begon de binnenlandse industrie meer te produceren dan de bestaande partners wilden afnemen. Vooral de industrieën die nodig waren om de industrialisatie op gang te brengen en later te onderhouden konden hun productie enorm opschroeven als de Chinese industrie op gang geholpen kon worden. China herbergde bijna een derde van de wereldbevolking en was nog een voornamelijk agrarische samenleving. Als hier nieuwe spoorlijnen en fabrieken gebouwd konden worden zou de Amerikaanse industrie ook een enorme impuls krijgen. De industriegiganten in de VS waren uiteraard allemaal groot voorstander van het behouden van de Filipijnen als het hen zou helpen een opening

³⁴ McCormick, 70

³⁵ Dobson, 119

te vinden in de Chinese markt. Als de Amerikanen daar een stuk van de markt wisten te veroveren zou dat wel eens een enorme impuls aan de welvaart kunnen geven.³⁶

Mark Hanna:

*"We need a strong foothold in the Philippine Islands, we can and will take a large slice of the commerce of Asia. That is what we want. We are bound to share in the commerce of the Far East, and it is better to strike for it while the iron is hot."*³⁷

Het was in de oorlog met Spanje duidelijk geworden dat er een militaire basis in de buurt moest zijn om een militaire rol van betekenis te kunnen spelen. De Amerikaanse marine had onder admiraal Dewey wel een spectaculaire overwinning behaald maar kon dit succes niet voortzetten op het vasteland. Een basis in de Grote Oceaan was nodig voor versterkingen en deze werd gevonden in Hawaii. Met dezelfde redenatie zou er om een rol van betekenis in China te kunnen spelen een basis dichterbij moeten zijn. De handel met China zou vrijwel zeker gepaard gaan met een felle concurrentiestrijd met andere gegadigden voor grote contracten. En de nabijheid van een troepenmacht zou er voor zorgen dat de vertegenwoordigers van de VS niet afgebluft konden worden.³⁸

De uitkomst van het debat tussen de imperialisten en anti-imperialisten is uiteindelijk in de richting van de imperialisten gekanteld maar indertijd was dit allerminst zeker. Het is belangrijk om het debat in de VS over het behouden van de Filipijnen in kaart te brengen omdat president McKinley bekend staat als een man die gemakkelijk te beïnvloeden was door de publieke opinie. Bewijs voor de terughoudendheid van de Amerikaanse president is het volgende. De Spanjaarden boden de Amerikanen tijdens de vredesonderhandelingen in Parijs meerdere eilanden in de Grote Oceaan aan in ruil voor een *open door* in Puerto Rico en Cuba. Dit hield in dat de Spanjaarden vrij konden handelen in deze landen zonder de extra tarieven die andere grootmachten moesten betalen. President McKinley wilde dit voorstel niet aannemen omdat hij geen voorstander was van een te uitgebreid koloniaal rijk. Hij was inmiddels wel overtuigd dat de Filipijnen een belangrijke schakel zouden zijn in de handel met China maar wilde zich verder niet mengen in kolonialisme. Zijn aanbod aan de Spanjaarden was het kopen van enkele kleinere eilanden met als specifiek doel daar havens voor handelsschepen aan te leggen waar deze in hun reis naar China brandstof konden verkrijgen.³⁹

³⁶ Julius W. Pratt, 'The hesitancy of American business', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973) 55-63, 61

³⁷ Walter Lafeber, *The new empire. An interpretation of American expansion 1860-1898*, (Ithaca 1963) 410

³⁸ Ernest R. May, 'The foreign policy elite and international influence', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973) 82-91, 83

³⁹ McCormick, 72

Voor alle bovengenoemde imperialistische argumenten is het van belang om de Filipijnen te behouden. Voor de volgelingen van *manifest destiny* en de het verkrijgen van macht en prestige was de Filipijnen een blijk van Amerikaanse macht in de Grote Oceaan. Een basis was ook nodig om de macht verder uit te breiden. In een tijd waar de marineschepen aangedreven werden door steenkool moest er een plek zijn om nieuwe voorraden in te slaan. Om een voet aan de grond te krijgen in China was het ook van belang om een basis te hebben vlak bij de kust van China. Aanhangers van het economische belang van imperialisme wilden de Filipijnen niet behouden omdat zij zelf van waarde waren voor de Amerikaanse economie maar omdat ze een springplank waren naar de Chinese markt.

Voor het opnemen van de *white man's burden* ofwel een moreel argument was de Filipijnen een plaats om deze plicht te vervullen. Het zou voor de inwoners van de Filipijnen zeer gunstig zijn als de Amerikanen ze uit de duisternis van barbarisme zouden leiden. Amerikaans imperialisme zou zelfs gezien kunnen worden als een soort anti-imperialisme. Het was noodzakelijk om te voorkomen dat China gekoloniseerd werd en dat de *open door policy* in China voor iedere grootmacht even bereikbaar en eerlijk was. Als de VS niet in staat was zich te mengen in de strijd om de Chinese markt en er toezicht op houden dat niet een Europese mogendheid er met de volledige buit vandoor ging zouden ze wel eens achter het net kunnen vissen.⁴⁰

⁴⁰ Ibidem, 73

Hoofdstuk 3: Waarom educatie?

Het begin van het Amerikaanse bestuur op de Filipijnen is zoals beschreven op een bijzondere manier tot stand gekomen. Er moest voor de invloedrijke critici op een ethisch verantwoorde manier gehandeld worden en er moest nog een opstandige bevolking overwonnen worden. Een groot verschil tussen de Filipijnen en Europese koloniën is dat de Europeanen er al eeuwenlang overheerser waren en de Verenigde Staten net begonnen te koloniseren. In de Filipijnen was de bevolking wel gewend aan kolonisatie maar de nieuwe Amerikaanse overheersers waren nieuw op dit toneel. Indonesië of India werden gekoloniseerd in een totaal ander tijdperk. Er werden grondstoffen gewonnen en gewassen verbouwd waarvan de volledige opbrengst naar de kolonisator ging. Aan het einde van de negentiende eeuw veranderde dit aanzienlijk. Waar in de begindagen van het Europese imperialisme de nadruk lag op de winst die uit de koloniën zelf gehaald kon worden, werd er aan het eind van de negentiende eeuw, naast deze inkomsten, reikhalzend uitgekeken naar de enorme potentiële rijkdommen van de nog grotendeels onontgonnen Chinese markt. Zoals eerder beschreven was een belangrijk argument van de imperialistische lobby om de Filipijnen als kolonie te annexeren de nabijheid van de Chinese markt.

Er was bij het opzetten van een koloniaal bestuur dus een andere startpositie dan die de Europeanen eeuwen geleden in hun koloniën hadden. De tijden waren veranderd en er was, zoals het gedicht van Rudyard Kipling aan het begin van dit onderzoek mooi illustreert, een moreel besef ontstaan. Andere koloniale mogendheden waren inmiddels ook doordrongen van enige morele verplichtingen naar hun onderdanen. De Britten kenden de *White Man's Burden*, de Fransen hun *Mission Civilatrice* en de Nederlanders in 1901 een ethische politiek. Er was hier echter al eeuwenlang een systeem actief waar Europeanen en de inheemse elite een rol hadden en aanpassingen bemoeilijkten. Het was voor de Europeanen zeer ingewikkeld om hun precair functionerende systeem te veranderen. De verleiding om dit maar heel erg geleidelijk te ondernemen was hierdoor groter dan voor de Amerikaanse regering omdat dit wel eens de stabiliteit van de kolonie zou kunnen ondermijnen. De Amerikaanse regering moest een nieuw stelsel opzetten waarin de lokale elite, agrarische meerderheid en zichzelf een rol vervulden. Het maakte voor de stabiliteit en houdbaarheid van het Amerikaanse gezag niet uit of er een compleet nieuw systeem ingevoerd werd, veel opstandiger konden de Filipijnen immers niet worden. Er zal later in dit onderzoek blijken hoe het koloniale bestuur van de Amerikanen daadwerkelijk verschilde van de Europese aanpak.

De Europeanen waren in het bezit van koloniën die nu ook gebruikt konden worden om toegang te verkrijgen tot de Chinese markt. De belangrijkste voorwaarde waar zo'n kolonie aan zou

moete voldoen is rust en stabiliteit zodat het de handel niet zou ontwrichten. Een reden om niet meteen grootschalige hervormingen in het koloniaal bestuur door te voeren was dat in de Europese koloniën de stabiliteit soms zeer precair was. Er waren in het verleden in belangrijke koloniën ook grote opstanden geweest zoals de *Great Famine* in India en de Atjeh-oorlog in Nederlands-Indië. Sommige conflicten waren nauwelijks opgelost en andere konden elk moment uitbarsten. Lokale elite die gewend waren aan een bepaalde machtspositie zouden deze niet zomaar uit handen willen geven en een nieuw conflict kunnen ontketenen. Nu zaten de Amerikanen vanaf het begin van hun annexatie met een opstandige Filipijnse bevolking opgescheept. En een handelshaven die op elk moment door rebellen gesaboteerd of geplunderd kan worden is waardeloos. Dus naast de in zwang geraakte opvoeddrang die zo mooi naar voren komt in de *white man's burden* hadden de Amerikanen nog een reden om de Filipijnen een onderwijssysteem aan te bieden; pacificatie. Het gebruik van een onderwijssysteem voor deze doeleinden was echter niet meteen duidelijk.

De Schurman commissie, ook wel bekend als de eerste Filipijnse commissie, was een groep van vijf vooraanstaande mannen uit de VS onder leiding van dr. Jacob Schurman. Ze werden door president McKinley naar de Filipijnen gestuurd om het land te bestuderen en te adviseren hoe de Amerikaanse regering daar diende te handelen. Omdat de vijandelijkheden in volle gang waren was het ook voor hen van groot belang een manier te vinden om de Filipijnen te pacificeren. Het was natuurlijk belangrijk om te achterhalen waarom de Filipijnen vijandig waren. De commissie kwam na enkele maanden tot de conclusie dat de Amerikanen een vervelende erfenis van de Spanjaarden hadden gekregen. De doelen van de Filipijnse revolutie kwamen in wezen neer op wat de Amerikanen ze konden en wilden geven. De opstand was doorgegaan nadat de Spanjaarden verslagen waren maar was eigenlijk niet specifiek tegen de Amerikanen gericht. Ze konden elkaar op alle punten van de revolutie vinden maar moesten volgens de Amerikanen eerst opgevoed worden voordat ze zichzelf konden besturen.

De commissie had een manifest uit 1897 in handen gekregen waar de Filipijnse doelen in beschreven stonden. Volgens de commissie kwam het hier op neer:

“(1) The expulsion of the friars and the restitution of the lands held by them to the townships or the original owners; (2) the recognition of Filipino priests in filling the incumbencies vacated by the friars; (3) absolute religious toleration; (4) the equality of all persons – Filipinos as well as Spaniards – before the law; the assimilation of the laws of the archipelago to those of Spain, and the equality of Filipinos with Spaniards in the civil service; (5) the freedom of the press; (6) the establishment of representative institutions; (7) home rule; (8) abolition of deportation and other unjust measures

*against Filipinos; and (9) the continuance of the war as a means to coerce Spain into granting these rights.*⁴¹

Hier vallen een aantal dingen in op. Veel van deze doelen lijken inderdaad in overeenstemming met de Amerikaanse grondwet en een soortgelijke redenatie aan degene waarom de Amerikanen zelf ooit voor onafhankelijkheid stredden. In hun eigen land was echter nog niet iedereen gelijk voor de wet. Denk alleen maar aan een Rosa Parks die veel later voor ophef zou zorgen door deze gelijke behandeling op te eisen. Er was echter wel een verschil tussen het eigen grondgebied en een kolonie. Deze gelijkheid voor de wet was makkelijker in een ander grondgebied te verschaffen dan op eigen bodem. Bovendien was het uiteindelijke doel toch onafhankelijkheid en moesten ze slechts onderwezen worden zodat ze niet ten prooi vielen aan andere mogendheden. Volgens de commissie zou er dus een welhaast volledige overeenkomst zijn tussen de wensen van de Filipijnen en de Amerikanen. Alleen de onafhankelijkheid leek een struikelblok omdat ze er nog niet klaar voor waren. Maar het was aan de VS om duidelijk te maken dat onafhankelijk er op termijn wel degelijk inzat en dat dit veel succesvoller zou verlopen als ze eerst bij de hand genomen werden.

Een van de meest prominente Filipinno's uit die tijd; Felipe Calderon werd ook geraadpleegd over de wensen van de bevolking. Calderon was een bekend advocaat en betrokken bij het vormgeven van de zeer korte onafhankelijkheid van de Filipijnse republiek. Hij was de voornaamste schrijver van de eerste grondwet bekend als de *Malolos* grondwet. Bij het samenstellen van die grondwet had hij namens de Filipijnse bevolking gesproken en de wensen van een onafhankelijke natie opgetekend. Hij werd hierdoor beschouwd als een absolute autoriteit op het gebied van het karakter van de bevolking van de Filipijnen.

“The archipelago as a whole is composed of three classes of individuals: The rich and intelligent element; the poorer element of the country – the element that is willing to devote itself to work – and an element that may be called intermediate, made up of clerks and writers, who have a habit of stirring up the town. The first of these elements, the wealthier class, and the diligent class, that by its work produces sugar, tobacco, etc., wish by whatever means, peace and quiet. They have certain wrong ideas which result from their complete ignorance of the character of the Americans The third, or intermediate class, do not wish peace under any circumstances, because it goes against their individual interests The first and second classes wish peace by any means whatever, because they are weary of the state of anarchy which exists, but they are disturbed as to the conduct of America in the future. The most important thing is to show them actual deeds. The common people

⁴¹ Stuart Creighton Miller, *Bevevolent Assimilation: The American conquest of the Philippines, 1899-1903*, (New Haven 1982) 59

now lack confidence in the Americans because there have in the past been enacted laws which have never been carried out. The Spaniards made them promises which have never been fulfilled."⁴²

Zowel volgens de bevindingen van de Schurman commissie als de mening van een van de Filipijnse prominenten was een vruchtbare samenwerking tussen de VS en de Filipijnen dichtbij. Als er simpelweg een eind zou kunnen komen aan de vijandelijkheden zouden de Filipijnen vanzelf inzien dat het Amerikaanse gezag een zegen was. De noodzakelijkheid van het pacificeren van de bevolking was dus duidelijk maar het gebruik van educatie om dit te bewerkstelligen was niet de eerste optie. Toen de Amerikanen in het bezit kwamen van de Filipijnen waren de enige vertegenwoordigers de soldaten die het gebied op de Spanjaarden veroverd hadden. De militairen waren geruime tijd de enige significante Amerikaanse aanwezigheid tot de eerste echte civiele overheid in de Filipijnen geïnstalleerd werd onder leiding van William Howard Taft en zijn Taft commissie. Ze vormden dus bij gebrek aan beter een soort tijdelijke regering op de Filipijnen en hadden van President McKinley de volgende missie meegekregen.

Dit is een fragment van de speech van president William McKinley uit 1898 over de Filipijnen, nu bekend als de *Benevolent Assimilation speech*:

*"Finally, it should be the earnest and paramount aim of the military administration to win the confidence, respect, and affection of the inhabitants of the Philippines by assuring them in every possible way that full measure of individual rights and liberties which is the heritage of a free people, and by proving to them that the mission of the United States is one of benevolent assimilation, substituting the mild sway of justice and right for arbitrary rule."*⁴³

De eerste strategie die de militairen gebruikten om de bevolking aan hun kant te krijgen was gratie voor de verslagen vijand. Dit zou dubbel effectief omdat niet geïnvesteerd hoefde te worden in een plek om de gevangen genomen vijand te herbergen en de vijand wellicht in zou zien dat de Amerikanen goede bedoelingen hadden.

"In prosecuting field operations against the concentrated forces of the rebellion, the people of the country, especially those living in towns, had rarely been interfered with, even when suspected of giving aid and assistance to the armed enemy. Prisoners taken in battle were disarmed and immediately released. This policy was adhered to with uniform consistency for nearly two years, in

⁴² Stanley, *A nation in the making*, 55-56

⁴³ Miller, *Benevolent Assimilation*, ii

the hope that such conciliatory action would in time turn the natives into friendly neighbors, alike to their advantage and to that of the United States."⁴⁴

Calderon adviseerde daden in plaats van woorden om de Filipijnen te overtuigen van de Amerikaanse goede bedoelingen. Waar Calderon echter geen rekening mee had gehouden en waar de Schurman commissie ook niet achter was gekomen was het feit dat de Filipijnse bevolking andere waarden had dan de Amerikanen. Voor de Amerikanen was het genadig behandelen van de verslagen vijand een teken van goede bedoelingen maar voor de Filipijnse strijder een teken van zwakte. Ze toonden zelf ook geen genade en waren van mening dat ze te maken hadden met een zwakke koloniale macht.⁴⁵ De Spanjaarden toonden geen genade en werden gevreesd maar een Filipijnse rebel had geen enkel idee van de opkomende wereldmacht die de Amerikanen waren. En het was toen voor hen ook niet zeker dat ze deze genadige Amerikanen een langere strijd wel vol zouden houden.

⁴⁴ General Arthur MacArthur, *Annual Report*, (Manilla 1901) 4

⁴⁵ MacArthur, *Annual Report*, 4

Hoofdstuk 4: Hoe te onderwijzen: unieke ervaringen

Een oplossing voor het probleem met de Filipijnen was dichterbij dan initieel gedacht. Ten eerste moesten de Filipijnen gepacificeerd worden zodat het leek alsof ze de Amerikaanse overheersing een zegen vonden. Dit was van belang omdat er nog altijd een invloedrijke anti-imperialistische lobby in de Verenigde Staten bestond. Deze groep zou gebruik maken van iedere misstap of moeilijkheid in de annexatie van de Filipijnen. In die zin had de Filipijnse rebel gelijk door te vermoeden dat het geenszins vaststond dat de Amerikanen het koloniale avontuur vol zouden houden. Ten tweede was de pacificatie nodig zodat de handel met China op poten gezet kon worden. Er waren echter problemen met het streven naar deze pacificatie. Er moest een heel nieuw systeem bedacht worden om een koloniale bevolking op een ethisch verantwoorde manier te assimileren in de maatschappij, een maatschappij die een heel nieuw karakter had gekregen met het verwerven van een kolonie. De Amerikaanse regering had nog niet eerder met dit bijltje gehakt en moest op zoek naar voorbeelden om dit aan te pakken. Het was voor de Amerikaanse regering duidelijk dat er niet gekeken kon worden naar het koloniale verleden van de Europeanen. Ze waren hier zelf slachtoffer van geweest en wilden een andere manier vinden. Maar een wellicht simpele oplossing zoals een volledig gelijkwaardig burgerschap was een te hoge prijs om te betalen. Als de Filipijnen met ruim tien miljoen inwoners ineens ook invloed zouden hebben op de Amerikaanse samenleving zou hun zo zorgvuldig samengestelde maatschappij wel eens uit elkaar kunnen vallen. Bovendien werden de Afrikaans-Amerikaanse burgers in hun eigen land deze rechten ook niet eens gegeven.

En hoewel de Amerikanen gelijkheid bepleitten voor iedere inwoner van hun eigen staat, vonden ze een excuus om de Filipijnen niet de volledige rechten te geven. De Indianen die oorspronkelijk hun land bevolkten werden immers ook nooit als gelijken behandeld. De Indianen of *Native-Americans* waren tijdens het stichten van de Verenigde Staten een obstakel. Het was immers bijna niet te verantwoorden waarom de Indianen, als oorspronkelijke inwoners, hun land zouden moeten afstaan aan de Amerikanen. Maar het was niet geheel onmogelijk een reden te bedenken om ze van hun land te verjagen. De Indianen werden als “wilden” bestempeld, ze voldeden niet aan de hoge standaard van de blanke of Europese maatschappij. En ze zouden niet kunnen overleven tenzij ze opgevoed werden door de Amerikanen. Deze opvoeding zou door middel van een speciale educatie tot stand kunnen komen. En hoewel de Amerikanen zich het liefst wilden distantiëren van het “Europese” imperialisme had deze verantwoording erg veel weg van de Imperialistische *White man’s burden*.

Omdat de Amerikanen de Filipijnen wilden annexeren en de Filipijnse rebellen daar niets van wilden weten rees er een probleem. De Filipijnen hadden net hard gevochten voor hun

onafhankelijkheid en waren inmiddels vol van revolutionaire passie, ze waren niet bereid zich meteen te voegen onder het Amerikaans gezag. De Filipijnen waren reeds op militair gebied verslagen en ze moesten nu gepacificeerd worden. Er vielen in dit Filipijnse conflict enkele overeenkomsten op met het verleden van eerdere Amerikaanse expansie. De Indianen die de Verenigde Staten oorspronkelijk bevolkten waren initieel ook vijandig maar inmiddels geen bedreiging voor de stabiliteit meer. Naar het eerdere probleem met de Indianen leken ook de Filipijnen geschikt om op dezelfde manier gepacificeerd te worden. Door ze simpelweg als “wilden” te bestempelen was er wederom een reden voorhanden om op legitieme wijze de Filipijnen bij de Verenigde Staten te incorporeren. En ook de Filipijnse bevolking zou door middel van onderwijs klaar gemaakt worden om deel te nemen aan de blanke maatschappij. Maar dit keer met een extra belofte, op termijn zouden de Filipijnen klaar gestoomd worden voor zelfbestuur. Ook dit was volgens de Amerikanen een wezenlijk verschil met de Europeanen. Het Europese gezag in de koloniën werd ook gelegitimeerd met de bekende *white man's burden*, maar de Amerikaanse regering beloofde opvoeding voor uiteindelijk zelfbestuur.⁴⁶

Maar zelfs de Europeanen voorzagen hun koloniale onderdanen van onderwijs, en er werd zelfs wel eens zelfbestuur op niet vastgestelde termijn beloofd. Onderwijs was op zichzelf dus geen reden om te differentiëren tussen de Amerikanen en Europeanen. Maar de Europeanen richtten hun pijlen vaak op de inheemse elite om deze aan hun kant te krijgen en zo het gezag in handen te houden. Hier zou het verschil met de Amerikanen zichtbaar worden, de Amerikanen waren juist niet van plan een elite te creëren om zo de massa onder de duim te houden. De Amerikanen wilden juist een goed opgeleide massa creëren om zo hun gezag in stand te houden. Het gezag van de Amerikanen zou dus niet rusten op de acceptatie van de elite en de exploitatie van de massa maar op een zeer breed gedragen steun door de gehele bevolking. Het universele onderwijssysteem wat de VS verzorgde zou de Filipijnen van hun goede bedoelingen overtuigen. Volgens de Amerikanen waren de Europeanen bang voor een goed opgeleide bevolking omdat deze hun gezag als exploitatie zouden kunnen ontmaskeren, het ultieme bewijs dat ze geen goede bedoelingen hadden. De Amerikanen waren juist bang voor een onopgeleide bevolking omdat deze hun goede bedoelingen niet zouden zien, een goed opgeleide Filipino zou de Amerikaanse overheid altijd steunen omdat hij zich bewust was van alle voordelen die ze brachten.⁴⁷

Omdat de Amerikanen vrij nieuw waren in de wereld van kolonialisme, in ieder geval nieuw aan de overheersende kant, hadden ze bepaalde richtlijnen nodig. Ze waren rond 1900 absoluut niet de eersten die een onderwijssysteem op poten wilden zetten maar om eerder genoemde redenen

⁴⁶ Anne Paulet, 'To change the world: The use of American Indian education in the Philippines, in: *History of Education Quarterly* (Mei 2007) 174

⁴⁷ Paulet, *To change the world*, 178-179

wilden ze geen voorbeeld nemen aan de Europeanen. Ten eerste claimden ze andere bedoelingen met hun kolonie te hebben dan de Europese machten en moesten ze een nieuw begin maken. Ze wilden een lichtend voorbeeld voor de andere westerse naties vormen. Het voorbeeld dat gevolgd kon worden was de “opvoeding” van de Indianen of inheems-Amerikanen in de Verenigde Staten. Er werd op de jaarlijkse Lake Mohonk conferenties druk gedebatteerd over de verantwoording van de Amerikaanse acties op de Filipijnen.

Lake Mohonk conferenties

Nu waren de Amerikanen al geruime tijd bezig om zich te distantiëren van hun eigen voormalige koloniale overheersers in Europa en wilden ze niet dezelfde fouten maken. Er was al in 1883 een conferentie in het leven geroepen welke eenmaal per jaar bijeenkwam. Deze conferentie bestond uit allerlei leden van de Amerikaanse elite zoals leden van de senaat, onderwijzers, industriëlen en andere hooggeplaatste mannen met invloed. Het doel van deze conferentie was het bespreken van het lot van de Indiaans-Amerikanen in de Verenigde Staten. Deze groep in de bevolking moest een plaats krijgen in de moderne maatschappij en had hierbij hulp nodig. De conferentie kwam bijeen in een gigantisch complex wat uitkeek over Lake Mohonk. De conferentie stond bekend onder de heldere naam: *Lake Mohonk Conference of Friends of the Indian*. Toen de VS rond 1900 naast de Indiaans-Amerikanen een nieuwe substantiële groep moest zien te assimileren in de maatschappij werd de naam omgedoopt in: *Lake Mohonk Conference of Friends of the Indian and Other Dependent Peoples*. Vanaf toen vielen ook de Filipijnen onder de conferentie en werd over hun lot gedebatteerd.

Het was inmiddels duidelijk dat de Filipijnen een onderdeel van de Verenigde Staten zou worden, de discussie over het behoud van de kolonie was reeds gevoerd. Het was op deze conferenties waar de plannen gemaakt werden voor de pacificatie van de Filipijnen en dat door middel van onderwijs te bewerkstelligen. Het was op de 16e Lake Mohonk conferentie waar dominee Simeon Gilbert sprak:

“And especially will it be one of the greatest of lessons to them [the Filipinos] if they see the American Government intent from the beginning in laying plans for the education, the personal and social uplifting of all the people. Following up its brilliant achievements in war by such an educational policy as this, the great Republic will show itself to be a world power of quite a new sort all in all, the foremost educator and leader among the nations. As President McKinley expressed it in his noble speech at Omaha the other day, “An inspiration to the whole human race.”⁴⁸

⁴⁸ Simeon Gilbert, ‘We have liberated: Now we must educate’, in: *16th Lake Mohonk conference of the friends of the Indian*, (1898) 63

Hier werden dus de eerste stappen gezet om de plek van de Verenigde Staten op het internationale toneel vast te stellen. Volgens dominee Gilbert waren de Filipijnen de ideale plek om de unieke rol van de Amerikanen tussen de andere grootmachten neer te zetten. De president had het ook al gezegd; de Verenigde Staten waren anders. Ze waren zelf een kolonie geweest en zouden hun *Manifest Destiny* bewijzen door hun houding in hun eigen koloniën. En omdat de leden op de conferentie niet alleen over de Filipijnen spraken werd de link met de Indiaans-Amerikanen snel gelegd. Twee jaar later, op de 18e conferentie, kwam Dr. Lucien Warner met zijn argumenten voor deze gelijkenis. Eerst:

“The people of our new provinces should be considered in connection with our treatment of the Indian question. While these people are in no means identical with each other or with the Indians, there are still some general principles that apply to both.”

En later:

“They are all strangers to our language, our laws and our civilization. If we are to live in harmony with the people of our new territory, and if they are to become either a constituent or even a subordinate part of our nation, then it is essential that they shall be trained in our language, our laws and our civilization.”⁴⁹

Maar naast het belang van passend onderwijs voor de nieuwe landgenoten wordt door Dr. Warner nog een link gelegd tussen de Indianen en de Filipijnen.

“Another characteristic that is common to the Indian and most of our new population is the lack of thrift, of industry, of foresight and the habit of saving.”

Deze kenmerken van beide bevolkingsgroepen onder het Amerikaanse gezag karakteriseerde ze als ondergeschikt. Ze moesten op de Amerikanen gaan lijken en als ze de Amerikaanse visie niet accepteerden zouden ze gedwongen moeten worden. Zelfs het hoofd van het onderwijsbureau in de Filipijnen sprak op de conferentie over de Filipijnse bevolking waar hij al geruime tijd tussen leefde dat ze zelf niet wisten wat goed voor ze was en dat het aan de VS was om dit voor ze te beslissen.

⁴⁹ Lucien Warner, 18th Lake Mohonk conference, 116

Andere sprekers zoals generaal Thomas Morgan deden nog een duit in het zakje door te stellen dat de Filipijnen een lot uit loterij hadden met een koloniale heerser als de VS. De Verenigde Staten hadden immers bewezen dat ze een expert was in het opzetten van een universeel onderwijssysteem. Er hoeft maar gekeken te worden naar het opzetten van een systeem in hun eigen jonge natie en voor de Indianen. Er waren natuurlijk fouten gemaakt maar daar hadden ze van geleerd en daar kon de Filipijnse bevolking nu van profiteren.⁵⁰

De meest urgente reden om een onderwijssysteem op te zetten was pacificatie van de bevolking. Het belang ervan werd zelfs door het initiële militaire regime onder Generaal Arthur McArthur erkend. Generaal McArthur behandelde het stichten van scholen zelfs als een militaire plicht. En aangezien de enige Amerikanen op Filipijnse bodem de militairen waren, waren zij de eersten die een rudimentair schoolsysteem opzetten. Terwijl de Filipijnen nog volop streden voor hun onafhankelijkheid zouden de nieuw gestichte scholen ze overtuigen de strijd te staken en de Amerikanen te omarmen als weldoeners. Het idee was dat hoe meer kinderen naar een door de VS gestichte school gingen, hoe meer monden een positief verhaal thuisbrachten. Voor elk kind was er een moeder en een vader en vaak zelfs ooms die de wapens neerlegden en zich achter de Amerikanen schaalden. Deze opvatting werd in principe ingegeven door de Amerikaanse ervaringen met de Indiaans-Amerikanen. Daar werd onderwijs ook gebruikt om de nog strijdende leden van de gemeenschap te overtuigen door de jongeren van hun goede wil te overtuigen.⁵¹

Maar hoewel de tijdelijke militaire overheid de beginselen voor het onderwijs in de Filipijnen reeds had gelegd, begon de hele operatie pas echt richting te krijgen toen de eerste civiele overheid de touwtjes in handen nam. De Taft commissie begon direct met het uitbreiden van de universele educatie. Het grootste verschil met het militaire onderwijssysteem was het doel van de missie. Waar de militairen vooral geïnteresseerd waren in het pacificeren en een passieve bevolking verlangden, was de civiele overheid meer geïnteresseerd in het assimileren van de Filipijnse bevolking. Een passieve massa die de Amerikaanse overheid blind gehoorzaamde was niet voldoende, een actief participerende bevolking was het doel van de Taft commissie. Op termijn zouden de Filipijnen meedraaien in het bestuursapparaat op hun eigen archipel en zouden ze hun eigen economie kunnen dragen. Het uiteindelijke doel en de belofte was de begeerde onafhankelijkheid.⁵²

De belofte voor zelfbestuur en onafhankelijkheid was een mes dat aan twee kanten sneed. Het gaf de Filipijnen hoop en overtuigde de bevolking iets meer van de goede bedoelingen van de Amerikaanse overheersers, dit had als gewenst effect dat het de bevolking pacificeerde. Maar het overtuigde tevens de Amerikanen die initieel negatief tegenover een annexatie van de Filipijnen

⁵⁰ Paulet, 182

⁵¹ Ibidem 182

⁵² Ibidem 183

stonden van hun eigen goede bedoelingen. Door er een belofte van te maken en er voorwaarden aan te stellen hoefden ze er niet meteen werk van te maken, maar het toonde wel meteen ook aan dat de Amerikanen wel degelijk anders waren dan de Europese uitbuitende koloniale machten. Er waren echter enkele voorwaarden voordat de Filippijners klaar waren om het roer over te nemen. Zoals W. Leon Pepperman op de 22e Lake Mohonk conferentie verklaarde:

*"Your experience with the American Indian has shown you that to enable them to govern themselves, something more than a law proclaiming that they are fit to govern themselves is necessary. A preliminary period of training is required. Such training is being given the Indians"*⁵³

Maar een actief participerende bevolking creëren waar er nog nooit een geweest is vereist een zeer uitgebreid onderwijssysteem. Met alleen leren lezen en schrijven en wellicht wat rekenen krijg je geen toekomstige bestuurders. Een cultuur van participeren in de maatschappij of zelfs participeren in de eigen regering bestond niet in de Filipijnen, de macht was sinds jaar en dag in de handen van de lokale elite. De Spanjaarden hadden deze elite aan hun kant en konden zo een gebied zo groot als de Filipijnen controleren. De Amerikanen wilden dit niet en moesten de Filipijnse bevolking en hun cultuur dus proberen te veranderen. Er zou een sociale maatschappelijke revolutie plaats moeten vinden en deze revolutie zou zich in de scholen moeten voltrekken.⁵⁴

*"Instead of leaving the savage to work out his salvation from the abstract formula of Christianity, we find it better according to new methods to transform his industries, his fashions of clothing, his buildings, his dietary. We teach him to read and give him literature that will fill his mind with the thoughts and observations and feelings that our civilized white people harbor in their minds."*⁵⁵

Met de civiele overheid onder leiding van Taft en zijn commissie moesten de Filipijnen met hun eeuwenoude cultuur dus compleet getransformeerd worden. En in tegenstelling tot de Europeanen hadden de Amerikanen eerder andere bevolkingsgroepen in hun samenleving opgenomen. De Indiaans-Amerikanen die ze hadden aangetroffen in hun eigen land waren in het proces te assimileren en de recent bevrijde zwarte slaven probeerden dit ook. Maar hoe verlicht de Amerikanen zelf ook dachten dat ze waren, de Indiaans- en Afrikaans-Amerikanen konden aan het begin van de 20e eeuw nog niet rekenen op iets meer dan een rol als tweederangs burger. Ook deze groepen werden als onbeschaafd beschouwd en hadden in de VS een eigen scholenstelsel waar ze

⁵³ Leon Pepperman, 22nd Lake Mohonk conference, 67

⁵⁴ Paulet, 185

⁵⁵ W.T. Harris, 13th Lake Mohonk conference, 36

hervormd werden. Dit systeem zou in aangepaste vorm hergebruikt kunnen worden in de Filipijnen. Het geluk voor de Filippino's was dat de Amerikanen niet bereid waren de Indianen en zwarte bevolking op hun eigen grondgebied onafhankelijkheid aan te bieden. In een ander land als de Filipijnen hadden ze hier natuurlijk minder problemen mee omdat ze hun grondgebied niet hoefden te splitsen.⁵⁶

⁵⁶ Paulet, 186

Hoofdstuk 5: Het opzetten van een onderwijssysteem

De Amerikanen waren inmiddels overtuigd van het belang van het opzetten van een universeel toegankelijk onderwijssysteem. De manier waarop dit gestalte zou moeten krijgen was ook duidelijk geworden. De praktijk is echter iets anders dan een theorie over hoe de Filipijnen vergelijkbaar zijn met Inheems-Amerikanen. Ze hadden niet alleen te maken met een onrustige bevolking van de archipel maar ook met de Spaanse erfenis. Aangezien de *white man's burden* pas populair werd met de Amerikaanse bezetting van de Filipijnen, het gedicht gaat hier zelfs expliciet over, hadden de Spanjaarden deze opvoeddrang nog niet toegepast in hun koloniën. Dit wil echter niet zeggen dat er totaal geen onderwijs aanwezig was. Het onderwijs was echter niet in handen van de staat maar werd verzorgd door de vele katholieke priesterorden die zich in de Filipijnen hadden gevestigd. Vooral de Jezuiten stonden bekend als een orde van onderwijzers.

Voor de Spaanse burgers in de Filipijnen werd uiteraard goed gezorgd en er was reeds sinds 1619 een universiteit. Het zou echter tot de negentiende eeuw duren voor ook de rijkere Filipijnse bevolking toegang verkreeg tot dit onderwijs. En het zou tot 1860 duren voor de Filipijnen een onderwijswet kreeg. Deze wet beloofde de algemene toegang tot onderwijs voor elk district in de Filipijnen, een school voor jongens en een school voor meisjes. Tegen het einde van de negentiende eeuw was dit streven gerealiseerd en had elk district een school. Een district bestond echter gemiddeld uit 30.000 inwoners en de school stond in de centrale stad van het district. Bijna 80% van de bevolking van de districten woonden in de vele dorpjes en hadden door de gebrekkige infrastructuur realistisch gezien geen toegang tot dagelijkse scholing. Het gevolg van al deze obstakels betekende dat gemiddeld slechts 60 op de 20.000 inwoners naar school gingen.

Het leerplan werd ontwikkeld door de priesters van de orde der jezuiten en deze orde was ook verantwoordelijk voor het opleiden van nieuwe leerkrachten. Het grootste obstakel in de uitbreiding van het onderwijs was een tekort aan leerkrachten. In 1863 werd de eerste school opgericht waar jaarlijks een aantal leraren van afstudeerden. De scholen waren toegankelijk voor iedereen boven de zestien jaar en de opleiding duurde drie jaar. Afgestudeerden waren bevoegd om les te geven aan kinderen en ze te leren lezen, schrijven en met hoge uitzondering ook rekenen. Omdat de opleiding een sterk katholiek karakter had werd er ook aandacht besteed aan het leren van het Latijn.⁵⁷

Vrijwel al het onderwijs dat werd aangeboden voordat de Amerikanen de kolonie overnamen geschiedde in het Spaans en had een erg katholiek religieus karakter. En zoals boven aangegeven had

⁵⁷ G.J. Nieuwenhuis, *Opvoeding tot autonomie. Een sociaal-paedagogische studie van het Philipijnsch onderwijsstelsel, vergeleken met het Nederlands-Indische*, (Den Haag, 1923) 37

maar een klein percentage van de bevolking toegang tot onderwijs, ofwel door een tekort aan leerkrachten ofwel doordat de school simpelweg te ver van het dorp was gelegen. Het is gemakkelijk om de Amerikaanse invloed op het onderwijs te onderscheiden van de Spaanse invloed omdat na 1900 het hele systeem compleet veranderd werd. Een belangrijk verschil was dat de Amerikanen de door de jezuïeten opgerichte scholen niet langer van steun wilden voorzien. De VS had een strikte scheiding tussen kerk en staat en was bovendien niet katholiek maar protestants. Zodra de VS het voor het zeggen kreeg in de Filipijnen was er eigenlijk geen plaats meer voor de jezuïeten en hun scholen en deze verdwenen dan ook vrij snel. Een tweede verschil met het eerdere onderwijs was dat de Amerikanen erop gebrand waren al het onderwijs in het Engels te geven. Dit betekende dat alle reeds opgeleide leraren opnieuw geschoold moesten worden om ook in het nieuwe onderwijssysteem van nut te kunnen zijn.⁵⁸

Omdat de Amerikanen direct wilden beginnen met aanbieden van onderwijs moesten ze gebruik maken van de mankracht die er op dat moment aanwezig was. En aangezien er nog geen burgerregering aanwezig was die de lijnen uit kon zetten moesten ze militairen inzetten. De militairen werden in hun nieuwe functie als leraar naar de *pueblo's* gestuurd om de regio's zo snel mogelijk te pacificeren. Ook werd er 100.000 dollar geïnvesteerd in schoolboeken en andere educatieve behoeften. En hoewel de bedoelingen ongetwijfeld goed waren, kleefden er aan deze aanpak ook vele problemen. Veel militairen konden niet eens met hun leerlingen communiceren omdat de meeste Filipino's enkel een klein beetje Spaans of hun eigen Filipijnse taal (veelal Tagalog) verstonden. De Amerikaanse soldaten spraken alleen maar Engels. Ook liet de opkomst van de leerlingen ernstig te wensen over, velen waren gewoon nog niet overtuigd van de voordelen van Amerikaans onderwijs. Het begin was weliswaar een stuk positiever dan dat van veel andere kolonisatoren, maar echte stappen konden pas gezet worden bij het begin van de Amerikaanse civiele overheid in de Filipijnen.⁵⁹

Het zou tot Juni 1900 duren voordat de tweede Filipijnse commissie de eerste Filipijnse civiele overheid zou vormen. De commissie bestond uit vijf leden: Bernard Moses, Dean C. Worcester, Henry C. Ide, Luke Wright en aan het hoofd William Howard Taft. Deze mannen waren verantwoordelijk voor het opzetten van het onderwijssysteem in de nieuwe kolonie maar delegeerden vrijwel de gehele beleidsbepaling naar de verschillende voorzitters van het Filipijnse onderwijsbureau. De Amerikaanse president had een vrij brede instructie voor het onderwijs aan de commissie meegegeven:

⁵⁸ Nieuwenhuis, 39

⁵⁹ Judith Raftery, 'Textbook Wars: Governor-General James Francis Smith and the Protestant-Catholic conflict in public education in the Philippines, 1904-1907' in: *History of Education Quarterly*, (1998) vol.38 p.143-164

*“It will be the duty of the Commission to promote and extend, and, as they find occasion, to improve the system of education already inaugurated by the military authorities. In doing this they should regard as of first importance the extension of a system of primary education which should be free to all, and which shall tend to fit the people for the duties of citizenship and for the ordinary activities of a civilized community”.*⁶⁰

Zulke vage omschrijvingen kunnen zowel een vloek of een zegen zijn. Er is met zo'n instructie erg veel ruimte voor vrije interpretatie voor hoe passend onderwijs er uit zou moeten zien. En aangezien de commissie zijn handen van de beleidsbepaling aftrok was het slagen van de opbouw vrijwel volkomen afhankelijk van de voorzitter van het onderwijsbureau. Een capabele voorzitter kon met zoveel invloed een grote positieve stempel drukken maar een incapabele kandidaat zou het evengoed kunnen verpesten. De eerste gegadigde voor deze zware taak was Fred Atkinson.

Atkinson was vierendertig toen hij benoemd werd als voorzitter van de Filipijnse onderwijscommissie en zijn voornaamste ervaring was als rector op een middelbare school. Hij was echter hoog opgeleid en was buitengewoon goed op de hoogte van de modernste onderwijsmethoden. Nadat hij arriveerde op de archipel nam hij enkele maanden de tijd om het land te leren kennen en zo te bepalen welke educatieve koers de juiste zou zijn. In januari 1901 diende hij zijn voorstel in bij de Taft-commissie en deze werd na enkele kleine aanpassingen aangenomen.

Het plan van Atkinson bestond uit het opzetten van zesendertig onderwijsdistricten, elk onder toezicht van een districtshoofd, welke centraal geleid zouden worden door Atkinsons onderwijsbureau. Er zouden duizend Amerikaanse leerkrachten geworven moeten worden om te fungeren als schoolhoofden. Deze zouden weer belast worden met de taak om Filipijnse leerkrachten te vinden om onder hen de scholen te bemannen. Er moesten naast regulier onderwijs ook scholen worden opgezet voor handel en landbouw. De kosten voor het onderwijssysteem werden verdeeld over de centrale Amerikaanse overheid en de lokale Filipijnse overheden. De transportkosten en lonen van de duizend Amerikaanse leerkrachten zouden betaald worden door de centrale Amerikaanse overheid evenals de aanschaf van de boeken en andere benodigdheden. De lonen van de nog op te leiden Filipijnse leerkrachten en het onderhoud van de faciliteiten zoals het schoolgebouw kwam voor rekening van de lokale overheden.⁶¹

Bij de financiering van dit onderwijssysteem valt een enorm verschil op met de Europese koloniale mogelijkheden. Aan het begin van de 20^e eeuw waren wel meer kolonisten in de ban van

⁶⁰ Glenn A. May, 'Social Engineering in the Philippines: The aims and execution of American educational policy, 1900-1913' in: *Philippine Studies*, (1976) vol.2 p135-183 138 (uit Dean C. Worcester, *Philippines, past and present*, 2 vols. Macmillan, New York, 1914)

⁶¹ May 139

de *white man's burden* en werd er elders ook geïnvesteerd in onderwijs voor de koloniën. We kunnen echter aan de financiering afmeten hoe serieus enkele mogendheden waren in deze drang tot verlichten en opvoeden van hun koloniale onderdanen. Hier volgen cijfers over de financiering van het onderwijs door de betrokken regeringen. De cijfers zijn uit 1938 dus schetsen ook een beeld over de lange termijn. Ik heb een selectie gemaakt van vier koloniën met elk een andere overheerser. De koloniën met respectievelijk hun kolonisator zijn Nederlands-Indië en Nederland, Indochina en Frankrijk, Brits-Maleisië en Groot-Brittannië, de Filipijnen en de Verenigde Staten.

Financiering van onderwijs 1938⁶²

	Nederlands- Indië	Indo- China	Brits- Maleisië	Filipijnen
Inwoners x Miljoen	68.40	23.50	5.29	16.25
Import x Miljoen	56.89	11.62	82.18	31.32
Export x Miljoen	81.60	20.48	106.47	34.59
Totaal Uitgaven x Miljoen \$	74.15	12.10	17.98	16.40
Percentage Onderwijs	6	12	5	20
Totaal aan Uitgaven Onderwijs Per capita	0,05	0,06	0,16	0,2

Bovenstaande tabel schetst een aardig beeld van de gang van zaken in de koloniën maar het cijfer wat er voor dit onderzoek het meest toe doet is het onderste. Van alle inkomsten die de kolonie genereert ging er in de Filipijnen twintig procent naar het onderwijs voor de Filipijnen zelf. Er wordt dus geïnvesteerd in de kolonie in plaats van deze enkel te gebruiken voor eigen gewin. Dit cijfer zegt op zichzelf echter vrij weinig en heeft pas een betekenis als het wordt vergeleken met de veel lagere investeringen van de Europese mogendheden. Aan de import en exportcijfers van de koloniën is af te lezen dat ze allemaal wel een rol speelden in de economie van hun overheersers. Ze zijn dus niet weg te zetten als tweederangs koloniën en daardoor van secundair belang zouden kunnen zijn voor

⁶² Furnivall, *Educational progress*, 112

investeringen van hun kolonisator. Maar de laatste cijfers in de tabel zijn wellicht het meest duidelijk. Per capita geeft de VS in hun kolonie aan onderwijs vier keer zoveel uit als Nederland of Frankrijk.

Problemen

Elk begin van een nieuwe onderneming heeft last van enkele kinderziekten en het opzetten van een universeel toegankelijk onderwijs in de Filipijnen is hierop geen uitzondering. Het eerste probleem was de taalbarrière. De Amerikanen verschilden van mening over de oplossing van dit probleem. Atkinson wilde het onderwijs oorspronkelijk aanbieden in de Filipijnse taal Tagalog, zijn voorganger tijdens de militaire onderwijsperiode Kapitein Todd propageerde het Engels en de Amerikaanse president wilde een begin maken met Tagalog en uiteindelijk overvloeien in het Engels. Atkinson veranderde na verloop van tijd van mening en besloot het onderwijs toch vanaf het begin in het Engels aan te bieden. Er waren in het begin geen Filipijnse leraren voorhanden en het vers geworven Amerikaanse lerarencorps sprak geen Tagalog of Spaans. Als de Filippino's bovendien voorbereid moesten worden op een functie in het civiele bestuur, wat door Engelssprekenden beheerst werd, zouden ze zich moeten kunnen redden in de taal.⁶³ Het was niet alleen totaal onpraktisch om het onderwijs in het Spaans te blijven aanbieden maar ook zeer onwenselijk om het in de inheemse taal aan te bieden. De meerderheid van de Filippino's sprak weliswaar Tagalog, maar er waren zoveel andere taalgebieden die ook een aanzienlijk deel van de bevolking vertegenwoordigden, dat de angst ontstond bepaalde groepen voor het hoofd te stoten als er een van de inheemse talen gebruikt zou worden. Er waren echter ook verschillende argumenten te bedenken om het onderwijs in het Spaans te geven. Het reeds bestaande onderwijs was vrijwel altijd in het Spaans en hier gingen de kinderen van de lokale elite heen. En om een groot deel van de bevolking te kunnen bereiken was het van belang dat de invloedrijke elite het goede voorbeeld geeft en de nieuwe scholen hun fiat geeft. Het was al moeilijk genoeg om de elite naar de Amerikaanse scholen te lokken zonder ze ook nog te dwingen het Engels onder de knie te krijgen.

Voor de Amerikanen, zowel de imperialisten als de anti-imperialisten, was religieuze vrijheid en scheiding van kerk en staat een onwrikbare pijler van de maatschappij. Dit betekende dat de Filipijnse gezinnen zelf bepaalde welke religie ze aanhingen in hun eigen huis maar de door de staat gesubsidieerde scholen mochten geen enkele religie aanhangen. "*No religious denomination shall have the right to teach its particular faith in schools partly or wholly supported by public fund*"⁶⁴. Het onderwijs werd vroeger gegeven in gebouwen van de katholieke kerk door katholieke priesters. Het

⁶³ Isabel Pefancio Martin, 'Longfellow's Legacy: education and the shaping of Philippine writing', in: *World Englishes*, (2004) vol. 23 p129-139 130

⁶⁴ Fred Atkinson, *Present Educational Movement*, (1900) 24-45

nieuwe onderwijs zou gegeven gaan worden in nieuw te bouwen gebouwen in het dorp door nieuw geïmporteerde Amerikaanse leerkrachten en daarna door nieuw op te leiden Filipijnse leerkrachten. Deze verandering bleek iets te veel in een keer en veel Filipijnse ouders boycotten de Amerikaanse scholen. De opkomstcijfers in het begin van de opbouw lagen dus mede door dit taalprobleem en religieuze veranderingen laag. Dit probleem wilde Atkinson oplossen door de leerplicht in te stellen en ouders die hieraan weigerden te voldoen te straffen met boetes. Van hogerhand werd dit voorstel overwogen maar uiteindelijk verworpen, simpelweg omdat er niet voldoende faciliteiten waren om alle kinderen met een leerplichtige leeftijd onder te brengen.⁶⁵ Er werd uiteindelijk water bij de wijn gedaan om meer kinderen naar de scholen te krijgen. Het werd de katholieke priesters toegestaan om na schooluren in het schoolgebouw religieuze lessen te verzorgen.⁶⁶

Nadat de plannen klaarlagen moesten er nog mensen op de juiste plaats gezet worden. Er waren ongeveer duizend leerkrachten nodig uit de VS en deze leken aanvankelijk niet erg enthousiast over een avontuur in de Filipijnen. Maar met een uitgebreide reclamecampagne en de belofte van een hoger loon dan ze in de VS zouden kunnen verdienen hadden Atkinson en zijn collega's al spoedig 8000 aanmeldingen binnen. Van de duizend leraren die uiteindelijk in de *pueblo's* aan de slag gingen waren tachtig voormalige militairen die al als leraar begonnen waren in de Filipijnen. De rest was een zeer diverse groep mensen, van doorgewinterde leraren tot mensen zonder enige ervaring. Op 21 augustus 1901 arriveerde het grootste deel van deze nieuwe leraren aan boord van het militaire transportschip *Thomas*.⁶⁷

Maar de problemen waren niet voorbij zodra de Amerikaanse leraren op hun post zaten. Er kwam veel kritiek van de privéscholen, die nog steeds gerund werden door katholieke priesters. Hoewel de nieuwe scholen geen religieus karakter hadden, werden ze wel geleid door protestantse Amerikanen. En deze werden er door de priesters van beschuldigd de Filipijnse jeugd te willen bekeren. Een ander probleem was het feit dat de lokale overheden zo vlak na de oorlog en revolutie hun zaken nog niet op orde hadden. De landbouwproductie had bijvoorbeeld vrijwel volledig stilgelegen. Ze waren volgens de overeengekomen afspraken wel verantwoordelijk voor het loon van de Filipijnse leerkrachten en het onderhoud van de faciliteiten. Ook de vers aangekomen Amerikanen begonnen na verloop van tijd te klagen. Er was hen een bepaald loon beloofd en ze gingen ervan uit dat dit in Amerikaanse dollars uitbetaald zou worden. Eenmaal op hun post werd duidelijk dat ze in Mexicaanse peso's, de lokale valuta, betaald werden. Deze valuta was ernstig aan het devalueren ten opzichte van de dollar en zodoende ging hun welvaart er op achteruit. Atkinson had de vrije hand

⁶⁵ May 143

⁶⁶ Ibidem, 141

⁶⁷ Nieuwenhuis, opvoeding tot autonomie, p 42

gekregen en werd voor al deze problemen verantwoordelijk gehouden. Zijn superieuren zagen dit ook zo en begonnen hun geduld te verliezen.⁶⁸

Een belangrijk doel van het opzetten van een universeel onderwijssysteem was het klaarstomen van de Filippino's voor het deelnemen aan een moderne maatschappij, het moderne burgerschap. Gedurende zijn termijn als voorzitter veranderde Atkinson dikwijls van mening over hoe dit te bereiken. Zijn laatst uitgevaardigde richtlijn voorzag in een vierjarige basisopleiding voor de jongste leerlingen die net begonnen met school. Ze kregen een lespakket met lezen, schrijven, spellen, tekenen, naaien, gymnastiek, muziek, hygiëne en (Amerikaanse) geschiedenis. Ze kregen voornamelijk les van Filipijnse leraren en Engelse les van het Amerikaanse schoolhoofd. Het schoolhoofd was voornamelijk bezig om een uur per dag Engelse les te geven aan de leerlingen en om de Filipijnse leerkrachten zowel Engels als didactische vaardigheden bij te brengen. In het begin waren de meeste Filipijnse leerkrachten mensen met enige ervaring op de Spaanse scholen. Hier was de leermethode echter compleet anders en hopeloos ouderwets. Het was voornamelijk dingen uit het hoofd leren en de volgende dag klassikaal opzeggen. De modernere methoden waarin analyseren en redeneren zeer belangrijk waren, moesten de nieuwe docenten nog bijgebracht worden.⁶⁹

Hier rees meteen het tweede aanzienlijke probleem, het bemannen van de scholen met vakkundig personeel. Dit probleem was echter niet uniek voor de Filipijnen, andere Aziatische koloniën hadden in het opzetten van een nieuw systeem dezelfde moeilijkheden. Maar ook hier differentiëren de Amerikanen zich van de Europese mogelijkheden. Het was simpelweg niet mogelijk om het gehele onderwijs te laten geven door ingehuurde Amerikaanse leerkrachten. De Amerikanen waren te waardevol omdat ze maar met duizend man sterk waren gekomen. Er moesten dus Filipijnse leerkrachten opgeleid worden door de Amerikanen, waarin ze meteen in het Engels onderwezen werden. Het verschil met bijvoorbeeld Nederlands-Indië was opvallend. Zoals boven beschreven waren de faciliteiten bij de opstart nog lang niet toereikend om alle leerlingen onder te brengen, er moest dus gekozen worden welke leerlingen toe te laten. En waar de Nederlanders in hun scholen de jongste leerlingen voorrang gaven boven de oudere leerlingen, de jongsten zouden immers het hele systeem kunnen doorlopen en de al wat ouderen slechts een deel, deden de Amerikanen dit precies andersom. De uitkomst van deze verschillende aanpak was dat de oudere leerlingen wellicht niet het volledig wenselijk onderwijs hadden gekregen maar dat ze nu wel zelf in staat waren om de jongeren te onderwijzen. Er waren dus sneller leerkrachten voorhanden om de scholen te bemannen. En als dit gegeven gekoppeld wordt aan het verschil in uitgaven is het een stuk

⁶⁸ May 146

⁶⁹ Ibidem, 146-151

duidelijker waarom het Amerikaanse systeem zich veel sneller heeft ontwikkeld dan het Nederlandse.⁷⁰

En hoewel het Amerikaanse systeem er goed bij afsteekt in vergelijking met het Nederlandse had Atkinson met al zijn goede bedoelingen en grootse plannen met een ding geen rekening gehouden. De Filipijnse leerlingen moesten les krijgen in het Engels en dit kostte ze al de grootste moeite. Om naast het leren van een onbekende taal ook nog het vakkenpakket onder de knie te krijgen bleek een schier onmogelijke taak. De moeilijkheden van de gemiddelde leerling zijn mooi verwoord door een 13-jarige student in een brief aan zijn leraar:

“My dear teacher:

I take much pleasure in the study of the English language, but it is a thing very difficult for the Filipino . . . young. Do you know, your language has many rules, and notwithstanding most of these are not conformed by motive of the exceptions; and besides the pronunciation is very curious. Sometimes I think the inventor of the English language is a comedian”⁷¹

En het leren werd verder bemoeilijkt omdat Atkinson de leermethoden en studiemateriaal allemaal uit de VS had overgenomen. Het leren van Amerikaanse geschiedenis had voor de Filippino's geen enkele waarde maar werd door Atkinson gezien als lessen in patriotisme. Bovendien waren de Amerikaanse studieboeken totaal onherkenbaar voor de Filipijnse leerlingen. Dingen als sneeuw, dennenbomen en aardbeien waren onbekend voor kinderen uit de Filipijnen met haar tropische klimaat. Het werd al snel duidelijk dat om de leerlingen bij de les te kunnen houden er nieuw studiemateriaal gemaakt moest worden.⁷²

Zoals eerder beschreven was het doel van het Filipijnse onderwijs het klaarstomen voor de moderne maatschappij, een belangrijk onderdeel hiervan was de industrie. De Amerikanen met Atkinson aan het hoofd wilden een voornamelijk industrieel georiënteerd onderwijssysteem opzetten. Naast het leren van Engels zouden de jongste leerlingen veel les krijgen in handenarbeid waar ze allerlei simpele objecten zouden leren maken. De oudere leerlingen in het basisonderwijs zouden wat ingewikkeldere taken krijgen als het leren weven en leer bewerken. Pas in het secundaire onderwijs konden ze gespecialiseerde les krijgen in bijvoorbeeld metaal bewerken en

⁷⁰ Nieuwenhuis, opvoeding tot autonomie, 51

⁷¹ Hazel McPherson, *Mixed blessing : the impact of the American colonial experience on politics and society in the Philippines*, (Westport 2002) 95-96

⁷² May, 147

timmeren of zelfs het maken van hoeden.⁷³ In het opzetten van het industriële onderwijs keek Atkinson voornamelijk naar voorbeelden uit de VS. In de VS waren ze rond 1900 nog van mening dat de nog vrij recentelijk bevrijde slaven en de overwonnen indianen over een inferieur intellect beschikten. Ze hadden voor het onderwijs van deze bevolkingsgroepen dan ook speciale scholen ingericht. Atkinson dacht dat voor het onderwijzen van de ,volgens hem ook wat onderontwikkelde, Filipino's een school naar voorbeeld van deze zwarte scholen in de VS uitstekend zou zijn.⁷⁴

De industriële scholen bereidden de Afrikaans-Amerikaanse en Inheems-Amerikaanse studenten in de VS voor op werk in de fabrieken in de grote steden of werk in de landbouwsector. Dit was zo vlak na het reconstructietijdperk na de Amerikaanse burgeroorlog nog net een positie die de blanke Amerikanen voor de minderheden in hun land konden accepteren. En het leek ook een juiste maatschappelijke positie voor de Filipijnse medeburgers. De Filipino's waren immers volgens de beleidsbepalers in de VS net als de Indianen en zwarte ex-slaven een ander ras en het leek logisch ze hetzelfde te behandelen. Nu hadden de Filipino's het voordeel dat ze over hun eigen grondgebied beschikten en niet als bedreiging voor de blanke samenleving konden worden ervaren. Toch werden ze als inferieur en hulpbehoevend neergezet. Atkinson schreef bijvoorbeeld:

In this system we must beware the possibility of overdoing the matter of higher education and unfitting the Filipino for practical work. We should heed the lesson taught us in our reconstruction period when we started to educate the negro. The education of the masses here must be an agricultural and industrial one, after the pattern of our Tuskegee Institute at home.⁷⁵

Maar ook de ontwikkeling van een Industrieel onderwijssysteem had te maken met allerlei obstakels. Aan het einde van Atkinson's termijn was er nog nauwelijks iets te merken van de grootste plannen van de Amerikanen. Er was welgeteld een enkele industriële vakschool met 149 leerlingen. Atkinson had zich verslikt in de het aantal benodigdheden voor het opzetten van praktisch onderwijs. Veel meer dan normaal basisonderwijs was er voor het leren van bijvoorbeeld metaalbewerking of timmeren gereedschap nodig om mee te oefenen. Dit was onvoldoende voorhanden en zodoende konden er maar zeer weinig leerlingen aangenomen worden. Daarnaast waren de meeste Filipijnse ouders die welwillend tegen een specialistische opleiding stonden, van mening dat een opleiding juist bedoeld was om geen handarbeid meer te hoeven verrichten. Een opleiding was nodig om te klimmen op de sociale ladder. En bovendien waren ze al vele jaren prima in staat om landbouw te

⁷³ Raymond Pearl, 'Industrial Education in the Philippines', in: *Science, New Series*, (27 september 1912) p396-397

⁷⁴ May, 148

⁷⁵ Ibidem, 150

bedrijven zonder de hulp van hun nieuwe koloniale meesters. Ze hielden hun zonen dan liever thuis zodat ze meer handen in het veld hadden in plaats van dezelfde benodigde vaardigheden op een school te leren.⁷⁶

Maar hoewel hij niet erg succesvol was met het opzetten van het industriële onderwijs, kreeg hij het wel voor elkaar om 200.000 leerlingen in het nieuwe onderwijssysteem onder te brengen. En hoewel dit aantal vrijwel evenveel was als het aantal naar school gaande kinderen onder de Spaanse heerschappij⁷⁷, was het toch wel degelijk een prestatie. Want niet alleen waren deze leerlingen ondanks alle opstartproblemen ondergebracht in een compleet veranderd en moderner systeem, ook bleven er naast de gesubsidieerde staatsscholen vele privéscholen bestaan. Verspreid over de gehele Filipijnse eilanden archipel waren er inmiddels 1633 staatsscholen in krap twee jaar opgericht met dus 200.000 leerlingen. Daarnaast waren er nog altijd 325 religieuze (katholieke) scholen en 1004 andere privéscholen met gezamenlijk nog eens 90.000 leerlingen. Over het geheel genomen heeft Atkinson dus absoluut stappen gezet richting een universeel toegankelijk onderwijs. In twee jaar heeft hij 90.000 extra leerlingen weten te bereiken. Toch wogen de aanhoudende problemen en de moeilijke progressie richting industrieel onderwijs, waar Atkinson de onderwijscommissie het belang van aangeprezen had, zwaarder. Aan het eind van 1902, na twee jaar dienst, werd Atkinson door het hoofd van de onderwijscommissie, William Taft, uit zijn functie ontheven.⁷⁸

Na Atkinson werd Elmer Bryan aangesteld als zijn opvolger. Zijn termijn, die nauwelijks een jaar duurde, was er in vele opzichten een om snel te vergeten en ik zal er dan ook weinig woorden aan spenderen. Bryan erfde een systeem waarvan hij zelf niet aan de basis had gestaan en wat werd geplaagd door allerlei, eerder beschreven, problemen. Eer hij zich goed en wel bekend had gemaakt met het reilen en zeilen van zijn departement moest hij wegens een ernstige ziekte zijn ontslag indienen. In augustus 1903 stelde de commissie David Prescott Barrows aan als directeur van het onderwijsbureau. Barrows was een goed opgeleide man die reeds een drietal jaren in de Filipijnen had gewoond. Hij was zelfs actief geweest in het door Atkinson opgezette onderwijssysteem als schoolhoofd in Manilla. Hij leek door zijn ervaring met het onderwijssysteem en de cultuur van de Filipijnen een zeer geschikte kandidaat voor zijn nieuwe functie.⁷⁹

Barrows had een totaal andere opvatting over een goed functionerend onderwijssysteem dan zijn voorgangers. Het doel was weliswaar hetzelfde, namelijk het pacificeren van de Filipijnen zodat ze de Amerikaanse overheid zouden accepteren en ze uiteindelijk klaarstomen voor zelfbestuur. De manier om dit te bereiken was volgens Atkinson door de elite aan Amerikaanse zijde

⁷⁶ Ibidem, 150

⁷⁷ J. Cayce Morrison, 'Public Education in the Philippines-Footnote to the future', in: *The Scientific Monthly*, (April 1953) p197-202

⁷⁸ May 151-154

⁷⁹ Ibidem 155

te krijgen en ze door middel van onderwijs hier te scharen. De Filipino's leefden immers in een feodale samenleving waar de talrijke boerenbevolking ondergeschikt was aan, en het voorbeeld volgde van, de landadel of de aristocratie. Barrows was het eens met deze inschatting van de Filipijnse samenleving en wilde de Filipijnen ook achter de Amerikaanse overheid krijgen. Zijn manier was echter om de macht van de Filipijnse elite te doorbreken en te zorgen dat de boeren, de overgrote meerderheid van de bevolking, niet langer ondergeschikt waren aan de aristocratie. Als ze loskwamen van de macht van de elite zouden ze zich achter de nieuwe Amerikaanse regering scharen. De eerste stap in deze richting was de boeren te 'genezen' van hun onwetendheid door ze een opleiding aan te bieden.⁸⁰

Ook over de inrichting van het vakkenpakket op school had Barrows een afwijkende mening. Voor het doorbreken van de klassenmaatschappij en het creëren van een onafhankelijke boerenbevolking moest er de nadruk worden gelegd op academische vakken. Volgens Barrows zou een focus op industrieel onderwijs averechts werken en de klassenmaatschappij juist in stand houden. Er zou een vrijwel onopgeleide massa ontstaan die alleen nog maar geschikt is om in de fabrieken hun kost te verdienen. Geen vrijdenkende zelfstandige middenklasse die op termijn zichzelf zou kunnen besturen. Aangezien de reeds aanwezige Amerikanen de eigenaren van de fabrieken, waar deze onopgeleide massa aan het werk zou moeten gaan, waren, was de nieuwe weg die Barrows in wilde slaan niet overal populair.⁸¹

De belangrijkste veranderingen waar de leraren en leerlingen wat van merkten waren aangepaste taken voor de leraar. Het basisonderwijs kwam nu volledig in handen van de Filipijnse leerkrachten, hun Amerikaanse collega's zouden enkel nog als districtshoofd functioneren of op het voortgezet onderwijs lesgeven. Daarnaast zouden ze voornamelijk nieuwe Filipijnse leraren opleiden die ook op het voortgezet onderwijs les zouden kunnen gaan geven.⁸² Barrows wilde ook het aantal jaren basisonderwijs veranderen. Een van de grootste obstakels in de ontwikkeling van het onderwijs was namelijk een tekort aan faciliteiten. Als er 300.000 leerlingen vier jaar lang basisonderwijs konden krijgen, dan zouden er volgens Barrows met dezelfde faciliteiten ook 400.000 leerlingen drie jaar lang basisonderwijs moeten kunnen krijgen. En naast het aanpassen van de studietermijn wilde hij ook het curriculum veranderen. Er moest een veel grotere aandacht besteed worden aan literaire vaardigheden zoals lezen, schrijven en spellen. En Barrows pakte eindelijk het probleem met de

⁸⁰ Ibidem 155

⁸¹ Ibidem 156

⁸² John H. Manning Butler, 'Education in the Philippines', in: *The Journal of Negro Education*, (April 1934) 257-268

handboeken aan. Er werden leraren uit de Filipijnen ingeschakeld om nieuwe leermaterialen te vervaardigen die speciaal toegespitst waren op Filipijnse leerlingen.⁸³

Het nieuwe lesmateriaal sloeg niet alleen veel beter aan bij de Filipijnse leerlingen, ze lazen nu bijvoorbeeld over kokosnoten i.p.v. aardbeien, ze hadden ook een zeer duidelijke maatschappelijk vormende functie. Barrows vond het heel belangrijk dat de voorheen afhankelijke bevolkingsgroepen op hun eigen benen konden staan. Zo kreeg rekenen ook, op een weliswaar zeer basaal niveau, een prominente plek in het onderwijs. De gemiddelde Filippino moest namelijk in staat zijn zakelijke transacties uit te voeren zonder blind op de tegenpartij te vertrouwen en zo het risico te lopen opgelicht te worden. Daarnaast waren de voorbeeldverhaaltjes in de lesboeken ook speciaal gemaakt om een grotere onafhankelijkheid te promoten.⁸⁴ Er werd bijvoorbeeld verteld over twee boeren, een met zijn eigen bescheiden stukje land en de ander met gepacht land van een grootgrondbezitter. Op termijn bleek de eerste boer in staat zijn welvaart te vergroten en zijn land langzaam uit te breiden, de andere boer moest zijn winsten steeds afstaan aan de aristocraat die zijn land bezat en raakte alsmaar verder in de schulden. De voordelen van zelfstandig ondernemerschap en de rechten van de boer onder de Amerikaanse regering werden aan de kinderen uitgelegd en moesten zo ook op de ouders overgebracht worden. Op deze manier moest het *caciquismo* (machtsmisbruik door de elite) ondergraven worden en de steun voor de Amerikaanse overheid toenemen.⁸⁵ Het afbreken van het *caciquismo* was ook een doel voor de Taft en Barrows. Als de Filipijnse bevolking op termijn zichzelf zou moeten gaan besturen zou het funest zijn als de elite een te grote invloed had en zo de democratie zou kunnen ondermijnen.⁸⁶

Filipijnse leerkrachten begonnen steeds talrijker te worden en kregen een handboek uitgereikt waar hun taakomschrijving in verduidelijkt wordt.

“The child should be taught to think to himself, ‘I am only a pupil of the barrio school, but even as such, I am also a citizen of the Filipino nation. There are duties for me to do, rules for me to keep every day. I must try to become a clean, orderly, active, and useful citizen. Especially must I be honorable in all things.’” The manual then spells out the processes by which these characteristics may be attained: “To become orderly, I must do the things promptly and well that are given to me to do every

⁸³ Judith Raftery, ‘Textbook Wars: Governor-General James Francis Smith and the Protestant-Catholic conflict in public education in the Philippines, 1904-1907’ in: *History of Education Quarterly*, (1998) vol.38 p.143-164

⁸⁴ Susan K. Harris, *God’s Arbiters: Americans and the Philippines, 1898-1902*, (Oxford 2011) 93

⁸⁵ May 159

⁸⁶ Paul D. Hutchcroft, ‘Colonial Masters, National Politicos, and Provincial Lords: Central Authority and Local Autonomy in the American Philippines, 1900-1913’, in: *The Journal of Asian Studies*, (Mei 2000) p277-306

day. To become active and healthy, I must exercise by working and playing every day. To become useful, I must not only learn and think about the studies that are given me, but I must learn to do something useful with my hands; for my country needs men who can do useful work. To be honorable means to tell the truth at all times, no matter if I suffer for it, and to keep my promises faithfully, trying hard never to deceive others in word or action”⁸⁷

In deze zogenaamde *Filipino teacher’s manual* komt de nieuwe lijn ook al naar voren. Niet alleen handarbeid is belangrijk maar ook morele lessen en discipline moeten bijgebracht worden.

Met het onderwijs in geografie wilde Barrows de Filipino’s een gevoel van een groter geheel geven. Het was belangrijk om de boerenbevolking voorbij hun eigen kleine wereld te laten kijken. Het was zeer ongebruikelijk voor een Filipino om een leven op te bouwen buiten de eigen *barrío* of zelfs maar binnen het eigen land rond te reizen. Als deze bevolking bewust zou worden gemaakt van de mogelijkheden buiten de directe leefomgeving of het land wat de familie verbouwde zou wellicht de onafhankelijkheid toenemen.⁸⁸

In de opzet van het curriculum valt een duidelijk verschil op tussen de Amerikaanse aanpak in de Filipijnen en de Nederlandse aanpak in Nederlands-Indië. In Nederlands-Indië zag een dag op school er vrijwel hetzelfde uit als een schooldag in Nederland. Er werd nauwelijks rekening gehouden met de unieke mogelijkheden of behoeften van de bevolking in de kolonie. Zo is het voor een tropisch land noodzakelijker om tijdens de heetste uren van de dag niet met lichamelijke opvoeding bezig te zijn. In de Filipijnen past dr. Barrows het onderwijs geleidelijk aan steeds meer specifiek om de behoeften van de Filipino’s heen. Waar in Indonesië de nadruk lang bleef liggen op een algemene opleiding werd in de Filipijnen een vakopleiding aangeboden. Dit was gezien de economische vooruitgang ,die reeds een halve eeuw eerder ingezet was, zeer nuttig. Door de koloniale machten werd de industrialisatie die een eeuw eerder Europa transformeerde na verloop van tijd ook in zowel Indonesië als de Filipijnen voelbaar. Hierdoor was er vrij snel een tekort aan geschoolde ambachtslieden. De Amerikanen probeerden dit zo snel mogelijk op te vangen met passend onderwijs zonder slechts ongeschoolde fabriekswerkers af te leveren.⁸⁹

Naast de vakken op school werden de leerlingen ook op een andere manier gevormd. Omdat het doel van het onderwijs uiteindelijk een algehele acceptatie van het voorlopige Amerikaanse gezag was, moesten de kinderen dezelfde normen en waarden krijgen als de Amerikaanse bevolking

⁸⁷ http://archive.org/stream/filipinoteacher00theogoog/filipinoteacher00theogoog_djvu.txt p229

⁸⁸ May, 159

⁸⁹ Nieuwenhuis, opvoeding tot autonomie, 48-49

een culturele assimilatie. Door alle onderwerpen uit de tekstboeken waren morele lessen verborgen waardoor de Filipijnse kinderen bepaalde waarden moesten krijgen. Waarden als eerlijkheid, hard werken, trouw en vriendelijkheid werden op subtiele manieren bijgebracht. Een verhaal als eerder beschreven met twee boeren waarvan de zelfstandige uiteindelijk aan het langste eind trekt bestonden ook voor twee kinderen waarvan de eerlijke hardwerkende leerling er op de lange termijn beter vanaf komt dan de luie spijbelende leerling.⁹⁰ Hier sluit Barrows naadloos aan op de intenties die in het vorige hoofdstuk naar voren zijn gekomen. Maar hij verschilt hier dus nogal van zijn voorganger die weliswaar vanuit vrijwel niets moest beginnen maar de geen aandacht schonk aan de culturele revolutie die in de scholen moest gaan plaatsvinden.

Barrows is uiteindelijk tot 1909 aanblijven als voorzitter van het onderwijsbureau in de Filipijnen. Zijn termijn is de meest invloedrijke en interessante geweest omdat hij vrijwel alleen de geestelijk vader is van het Filipijnse onderwijssysteem. In zijn termijn zijn de plannen gemaakt om zo veel mogelijk mensen zo snel mogelijk van onderwijs te voorzien. Onderwijs wat meer rekening hield met het unieke karakter van de Filipijnse leerling en om de Filipijnen voor te bereiden op zelfbestuur. Nadat hij terugkeerde naar de Verenigde Staten hebben zijn opvolgers zijn lijn doorgezet en heeft het onderwijs steeds stappen vooruit gezet. Het zware werk was echter verzet en de ontwikkelingen konden zich in relatieve luwte voortzetten.

Verschillen in ontwikkeling

Ik heb eerder al enkele verschillen aangegeven met de opbouw van een onderwijssysteem met vooral de Nederlanders in hun kolonie in Nederlands-Indië. Na bestudeerd te hebben hoe de Verenigde Staten in bezit zijn gekomen van hun kolonie en wat hun belangen hier waren is duidelijk geworden waarom er een onderwijssysteem nodig geacht werd. Er is nu ook duidelijk waarom het op de bewuste manier gestalte heeft gekregen, de intenties en de praktijk zijn helder. En hoewel dit natuurlijk een interessante geschiedenis is krijgt het wat meer gewicht als er ook een bepaald waardeoordeel aan verbonden kan worden. Ik heb eerder aangetoond dat de investeringen van de Verenigde Staten in onderwijs op de Filipijnen vele malen hoger lagen dan dat van de Europese koloniale machten. Dit feit op zich zegt eigenlijk nog niets. Het is nog altijd mogelijk dat de Nederlanders met hun wellicht langzamere start uiteindelijk sneller vooruitgang hebben geboekt ondanks mindere investeringen. Hun strategie van het onderwijzen van de jongste generatie in plaats van de oudere leerlingen in de beperkte faciliteiten zou op de langere termijn beter hebben kunnen werken. Geld moet wel goed geïnvesteerd worden om resultaat te boeken.

⁹⁰ May, 160

Een vergelijking tussen de resultaten van de ontwikkelingen en investeringen op gebied van onderwijs van enkele Europese koloniën en de Filipijnen is van belang. Zoals eerder beschreven was het onderwijsniveau rond het begin van de 20^e eeuw vrijwel gelijk, pas na de introductie van de *white man's burden* worden er concrete stappen gezet om de koloniën echt te ontwikkelen. De volgende cijfers komen uit 1938 en tonen aan wat een verschillende ontwikkelingen de koloniën op onderwijsgebied ondergaan hebben.

	<u>Inwoneraantal en onderwijscijfers</u> ⁹¹			
	Nederlands- Indië	Indo- China	Brits- Maleisië	Filipijnen
Inwoners x Miljoen	68.41	23.00	3.46	16.25
Aantal inwoners op privé- school per 1000 inwoners	6,6	4,1	17,4	7,5
Percentage bevolking op lager onderwijs	3,3	2	5,5	10,2
Percentage bevolking middelbaar onderwijs	0,03	0,008	0,46	0,49
Percentage bevolking academisch onderwijs + vakschool	0,05	0,016	0,11	0,15
Totaal aantal Bevolking op Onderwijs	2,740,319	567,641	268,544	1,876,159
Percentage Bevolking	4.01	2.47	7.76	11.54

⁹¹ Furnivall, *Educational progress*, 111

Belangrijk gegeven van de bovenstaande cijfers is dat ze de situatie in 1938 beschrijven. Slechts enkele jaren voordat de tweede wereldoorlog uitbrak en de ontwikkelingen op onderwijsgebied en eigenlijk de algehele ontwikkelingen stil lagen. Na de oorlog werden vrijwel alle koloniën onafhankelijk en deze cijfers kunnen dus prima als eindpunt fungeren om conclusies te trekken over de ontwikkeling van het onderwijs in de bewuste koloniën. Wat wellicht meteen opvalt is dat het aantal schoolgaande bevolking op Nederlands-Indië het hoogst is, maar dit cijfer is misleidend. Dat er meer leerlingen in deze kolonie zijn is ook niet zo verassend omdat er bijna zeventig miljoen mensen wonen tegenover slechts zestien miljoen op de Filipijnen. De Filipijnen tellen bijna net zoveel pupillen en waarvan er evenveel hoger onderwijs genieten en bijna vier keer zoveel middelbaar onderwijs. Het onderwijs is dus niet bijna even talrijk maar ook veel meer divers en compleet, zeker volgens de cijfers per capita. En het samenvattende cijfer dat eigenlijk de meest duidelijke conclusie is van de tabel en de ontwikkeling van het onderwijssysteem dat de Amerikanen opgezet hebben is het laatste. Waar de Europese mogendheden onderwijs voorzien voor vier tot bijna acht procent van de bevolking bieden de Amerikanen op de Filipijnen onderwijs voor bijna twaalf procent van alle inwoners. Hieruit kunnen we met enige zekerheid concluderen dat de verschillende aanpakken van de koloniale mogendheden ook daadwerkelijk heel ander resultaat opleverden en dat de Amerikanen met hun systeem als beste uit de bus komen.

De aanpak van de Verenigde Staten in de Filipijnen was dus de meest effectieve en het is duidelijk hoe ze dit opgebouwd hebben. Het is los van de resultaten ook interessant om te weten waarom een kolonie die veel overeenkomsten vertoont met de Filipijnen zo'n andere ontwikkeling heeft doorgemaakt. Nederlands-Indië lijkt in veel opzichten op de Filipijnen. Het zijn eiland-archipels met een groot aantal inwoners en een duidelijk centraal punt, Jakarta op Java in Nederlands-Indië en Manilla op Luzon in de Filipijnen. Nu waren de Amerikanen sinds 1898 heersers over de Filipijnen en betekende dit een breuk met het bestuur van de Spaanse heersers. In Nederland kwam rond deze tijd in Nederland het besef van een "Eereschuld" in zwang. Tevens een breuk met de vroegere vorm van bestuur in de kolonie. In 1899 schreef de jurist Conrad Theodor van Deventer een artikel voor *de Gids* waarin hij betoogde dat de Nederlandse regering een "Eereschuld" te vereffenen had met Nederlands-Indië. Veel van deze schuld zou moeten worden terugbetaald via investeringen in het onderwijs voor de inheemse bevolking.⁹² In 1901 was het verzet van de Filipijnse rebellen in de kiem gesmoord en kon er duidelijker richting gegeven worden op het opbouwen van het onderwijssysteem. 1901 was tevens het jaar waarin koningin Wilhelmina in Nederland in haar troonrede op 17 september voor het eerst sprak over de "ethische politiek". Zonder direct de "Eereschuld" te erkennen was haar toespraak vergelijkbaar met de *white man's burden* "...het

⁹² C.th. van Deventer, "Een Eereschuld" in: *de Gids*, (1899) 63

regeringsbeleid te doordringen van het besef, dat Nederland tegenover de bevolking dezer gewesten een zedelijke roeping heeft te vervullen.

*In verband hiermede trekt de mindere welvaart der inlandsche bevolking op Java Mijne bij zondere aandacht.*⁹³ Een startpositie die vergelijkbaar is en een resultaat dat verschilt. Bleef het bij de Nederlandse regering slechts bij retoriek zonder hier naar te handelen?

Ten eerste is de startpositie weliswaar vergelijkbaar maar niet identiek. Zoals eerder beschreven bestond er op Nederlands-Indië al vele jaren een vorm van bestuur en dit gold ook voor een onderwijssysteem. De Nederlandse regering had minder motivatie om het systeem meteen rigoureuus te veranderen, dit zou de stabiliteit kunnen aantasten. Het onderwijssysteem was wel aanwezig maar nog veel heterogener dan het equivalent op de Filipijnen. Waar in de Filipijnen grofweg twee aparte scholen waren, de katholieke variant en de scholen voor de elite, waren er in Nederlands-Indië nog meer varianten. Er was in de Nederlandse kolonie een aanzienlijke Chinese minderheid en deze hadden hun eigen scholen. Daarnaast was er een vergelijkbare categorie met de katholieke scholen, namelijk de islamitische *madrassahs* waar een aanzienlijke hoeveelheid kinderen hun opleiding kreeg. Naast de Islamitische scholen waren er ook nog christelijke scholen. Al deze scholen waren particulier en kregen geen financiering van de overheid in Nederland. Maar zelfs in de gesubsidieerde scholen was differentiatie. Er waren, in tegenstelling tot de Filipijnen, veel Nederlanders op Nederlands-Indië, en deze kinderen werden samen met de kinderen van de lokale elite op speciale scholen in het Nederlands onderwezen. Voor de kinderen van de armere bevolking in de dorpen was er ook onderwijs, wat zelfs steun kreeg van de staat en les gaf in de moedertaal, in de *desa*-scholen.⁹⁴

Een verschil tussen de Amerikaanse en Nederlandse aanpak was de taal waarin het onderwijs gegeven werd. Sociale mobiliteit hing in beide koloniën samen met het beheersen van de taal van de besturende elite, in de Filipijnen was dit Engels en in Nederlands-Indië was dit Nederlands. Al het onderwijs in de Filipijnen werd in het Engels gegeven wat betekende dat na de initiële opstartproblemen iedere leerling in ieder geval over een van de vereisten beschikte om te klimmen op de sociale ladder en deel te nemen aan het bestuur van de kolonie. In Nederlands-Indië werden weliswaar veel kinderen onderwezen in de *desa*-scholen maar hier kregen ze les in de moedertaal. En hoewel het basale onderwijs sneller onder de knie te krijgen was door het beheerden van de taal was een verdere ontwikkeling na dit basisonderwijs erg moeilijk of zelfs onmogelijk. De leerlingen op de scholen voor de Europese en lokale elite kregen wel onderwijs in het Nederlands en konden dus later

⁹³ Koningin Wilhelmina, Troonrede 17 september 1901, <http://troonredes.herkocoomans.nl/?p=310>

⁹⁴ Wal, S.L. van der, *Het onderwijsbeleid in Nederlands-Indië 1900-1940, een bronnenpublicatie*, (Groningen 1963)

hun ouders opvolgen in bestuurlijke functies.⁹⁵ De cijfers in de bovenstaande tabel zijn dan ook misleidend wat absolute aantallen betreft. Een gemiddelde leerling in Nederlands-Indië heeft niet dezelfde mogelijkheden en sociale mobiliteit als een leerling in de Filipijnen. Dit heeft op zijn beurt weer invloed op de bereidwilligheid van de Indische ouders om hun kinderen naar school te sturen in plaats van te helpen met de oogst. Daarnaast houdt het een elite in stand en wordt voorbereiding op zelfbestuur lastig als maar een enkeling training krijgt in bestuurlijke functies.

Nog een punt is de financiering van het onderwijs. Zoals eerder beschreven was het onderwijs voor de Filipijnse leerlingen en hun ouders gratis. De centrale overheid zorgde voor alle lesmaterialen zoals schoolboeken en gereedschap voor praktische opleidingen. Er werden zelfs nieuwe boeken samengesteld die beter geschikt waren voor de specifieke omstandigheden van de Filipijnse leerling. Schoolgeld hoefde er niet betaald te worden en de leerkrachten werden eerst betaald door de centrale overheid. Alleen het onderhouden van de faciliteiten als de schoolgebouwen en het salaris van de nieuwe Filipijnse aanwas in het docentencorps kwam voor rekening van de lokale overheid. Voor de leerlingen in Nederlands-Indië was de situatie anders. Voor data over de privé- en overheidsuitgaven aan educatie in de kolonie put ik uit het zeer uitgebreide onderzoek dat Bas van Leeuwen in 2007 gepubliceerd heeft. De data betreffen de uitgaven die de Nederlandse overheid aan studenten had en wat de privé-uitgaven waren. Ik heb een selectie gemaakt van de data om een tendens te laten zien in de ontwikkeling.

Overheids en prive-uitgaven aan onderwijs⁹⁶

	Overheidsuitgaven		Privé-uitgaven	
	Totaal x mln	per student	Totaal x mln	per student
1900	4,175	23	2,444	13,5
1905	5,157	19	2,885	10,6
1910	8,459	17,3	5,252	10,7
1915	14,861	19	11,313	14,5
1920	38,516	39,1	12,563	12,7
1925	40,247	30,8	21,335	16,3
1930	55,700	30,2	23,350	12,7
1935	30,939	15,5	14,106	7,1
1940	28,694	12,2	11,967	5,1

⁹⁵ Frankema, *Why was the Dutch legacy so poor?*, 9

⁹⁶ Leeuwen, *Human Capital and Economic Growth*, 279-280

Er valt bij het bestuderen van deze cijfers iets cruciaals op. De privé-uitgaven aan onderwijs blijken vrijwel de gehele periode een derde van de totale uitgaven te omvatten. De bevolking van Nederlands-Indië betaald dus voor een groot deel zelf voor hun educatie. Dit is een groot contrast met de tendens in de Filipijnen waar onderwijs openbaar, universeel en gratis was. De uitgaven van de Filipijnse gezinnen aan de opleiding van hun kinderen was dan ook nihil.⁹⁷

Deze cijfers zeggen al veel, maar er is nog een belangrijk verschil tussen de onderwijssystemen van de twee koloniën. Waar in de kolonie van de Verenigde Staten maar een door de staat gesubsidieerd systeem bestaat wat voor eenieder vrij toegankelijk is, bestaan er in de Nederlandse kolonie meerdere. Zowel de scholen voor de Chinese bevolking, de *desa*-scholen als de scholen voor de Europeanen en lokale elite werden voorzien van overheidssteun. Als we de eerdere bezwaren tegen dit heterogeen systeem en de obstakels voor sociale mobiliteit buiten beschouwing laten, zou dit op zichzelf geen probleem zijn. Maar de verschillende scholen werden niet op dezelfde schaal van door de overheid gefinancierd. De scholen waar de Europese kinderen en de elite onderwezen werd kregen aanzienlijk meer steun dan de overige scholen. De christelijk en zeer talrijke islamitische scholen kregen zelfs geen stuiver.⁹⁸

Bij de bestudering van de aanpak van de Amerikaanse overheid in de Filipijnen viel reeds op dat met name dr. Barrows een einde wilde maken aan de macht van de elite. De oude feodale samenleving moest plaats maken voor een vrije democratische maatschappij. Waar de Verenigde Staten juist een goed opgeleide massa wil creëren die getraind wordt voor bestuurlijke functies en zo zichzelf zou kunnen besturen, blijft Nederland steken in investeringen in de elite. De woorden van Wilhelmina lijken puur retoriek en niet gevolgd door daden. Het doel van het opzetten van het onderwijssysteem was eerst pacificatie maar daarna een culturele assimilatie. De bevolking van de Filipijnen zouden een democratische bondgenoot moeten worden na onafhankelijkheid. Aan de politieke acties van Nederland na de Tweede Wereldoorlog is duidelijk te zien dat Nederland hier nog niet klaar voor was.

⁹⁷ Nieuwenhuis, 249

⁹⁸ Jan Hendrik Hartger, Hartgerink, *De Staten-Generaal en het volksonderwijs in Nederlandsch-Indië, 1848-1918*, (Amsterdam, 1942)

Conclusie

Het doel van dit onderzoek is te achterhalen waarom de erfenis op het gebied van onderwijs die de Amerikaanse koloniale regering achterliet in de Filipijnen, zoveel beter was dan de erfenis die de andere koloniale grootmachten in hun koloniën in zuidoost-Azië achterlieten. Aanleiding en inspiratie waren zowel eerdere onderzoeken als de opvallende cijfers van de verschillende onderwijssystemen in de Zuidoost-Aziatische koloniën. Ik heb de opvallende verschillen trachten te verklaren door een model samen te stellen.

Andere startpositie, unieke politieke situatie en andere ervaringen -> Andere intenties ->Andere aanpak onderwijssysteem -> Ander resultaat.

Het uiteenlopende resultaat van de inspanningen van de koloniale grootmachten was als enige variabele duidelijk meetbaar uit eerdere onderzoeken die in de inleiding van dit onderzoek beschreven worden. De beschikbare data en tevens eindpunt van dit onderzoek is uit 1938 en het beginpunt van het onderzoek is de Amerikaanse annexatie van de Filipijnen in 1898. Het beginpunt is gekozen omdat het annexeren van de Filipijnen door de VS samenvalt met een opkomend moreel besef in de landen die in het bezit waren van koloniën. Dit moreel besef uitte zich in een drang om de koloniale onderdanen te civiliseren en dit voornamelijk middels onderwijs te bewerkstelligen. Het eindpunt is gekozen omdat het voor alle te onderzoeken koloniën, waarvan Nederlands-Indië en de Filipijnen de voornaamste zijn, een punt was waarop de westerse invloed afbrokkelde ten faveure van de Japanse bezetter in de Tweede Wereldoorlog.

De eerste variabele die in dit onderzoek onderzocht diende te worden was de unieke startpositie van de Amerikanen met hun kolonie in de Filipijnen. Deze unieke startpositie verklaart waarom de Amerikaanse regering naast het groeiende ethische besef dat besloten lag in de *white man's burden* nog een reden had om op de Filipijnen een onderwijssysteem op te zetten. Ten eerste waren de Amerikanen in het bezit gekomen van de Filipijnen door een oorlog met Spanje te voeren omdat de Spanjaarden hun Cubaanse koloniale onderdanen uitbuiten. In de Amerikaanse maatschappij heerste altijd een sterke afkeer tegen imperialisme, voornamelijk vanwege hun eigen verleden als kolonie van de Britten, en publieke opinie bewoog de president in de VS tot ingrijpen op Cuba. Doordat de Spanjaarden over de hele wereld vertegenwoordigd waren braken er ook schermutselingen uit aan de andere kant van de wereld en kwamen de Amerikanen na een vredesverdrag in Parijs in het bezit van de Filipijnen. Deze Filipijnen hadden reeds hun onafhankelijkheid uitgeroepen en waren niet bereid zich ineens te onderwerpen aan een nieuwe overheerser. De VS kwam dus in het bezit van een kolonie in een staat van oorlog. Het aanbieden van onderwijs zou deze opstandige bevolking moeten overtuigen dat de bedoelingen van deze nieuwe

overheerser goed waren en dat een plek in het Amerikaanse koloniale rijk alleen maar gunstig voor de Filipijnse bevolking zou zijn.

Een tweede variabele die ervoor zorgde dat de onderwijscijfers in de Filipijnen zo indrukwekkend waren was de unieke politieke situatie in de Verenigde Staten. Als oud-kolonie waren de VS altijd felle tegenstanders van imperialisme. Zelfs toen de publieke opinie omsloeg na de grandioze overwinningen op de gevallen grootmacht Spanje bleef er een invloedrijke anti-imperialistische lobby bestaan. Na de oorlog tegen Spanje ontstond er een debat in de VS over hoe te handelen in de Filipijnen waar na vele argumenten te hebben gewogen toch de imperialisten aan het langste eind trokken. Voornamelijk het enorme potentieel van de Chinese markt die via de Filipijnen toegankelijk zou worden bleek een krachtig argument voor kolonisatie. Dit hield echter absoluut niet in dat de anti-imperialisten voorgoed de mond gesnoerd waren. Deze invloedrijke groep bleef bestaan en zou bij wanbestuur hun gram kunnen halen. Het was dus ook voor de politieke situatie in de VS van belang dat er een gedegen koloniaal bestuur opgezet werd. Het pacificeren van de Filipijnen middels onderwijs was dus ook noodzakelijk om het verwerven van een kolonie te kunnen verantwoorden in de VS zelf. Een bijkomend argument was dat de Filipijnen nooit als tussenstation naar de Chinese markt zou kunnen fungeren als de kolonie instabiel was.

De derde variabele was het Amerikaanse verleden. De unieke Amerikaanse ervaringen met groeperingen in de maatschappij die gepacificeerd of geassimileerd moesten worden. Een eerste groep waren de Indiaans-Amerikanen die tijdens het creëren van de Verenigde Staten een obstakel waren. Deze gedurende lange tijd vijandige groep is uiteindelijk ook via educatie gepacificeerd en was dus een uitstekend voorbeeld voor de situatie in de Filipijnen. Een tweede groep die in de maatschappij moest worden geassimileerd waren de recent bevrijde slaven of Afrikaans-Amerikanen. Deze groep diende als voorbeeld over hoe een duidelijke aparte groepering ook via onderwijs een plek te bieden. Dit had raakvlakken met de Filipijnen omdat de regering de Filipijnen niet als ondergeschikten wilden behandelen, zoals ze zo lang met de Afrikaans-Amerikanen hadden gedaan. De Filipijnen moesten echter ook niet direct een prominente plaats kunnen bemachtigen in de maatschappij en beleid kunnen bepalen. De Afrikaans-Amerikanen hadden deze mogelijkheid ook niet en hadden speciale scholen die hen klaarstoomden om een plek als tweederangsburger in te nemen. Niet totaal ondergeschikt maar ook niet volledig gelijk.

De drie bovengenoemde variabelen zijn in uiteenlopende mate uniek voor de Amerikanen en hebben hun handelen in de Filipijnen bepaald. De opstandige bevolking was de reden dat gepacificeerd moest worden. Dit maakt echter nog geenszins vanzelfsprekend dat dit door het aanbieden van onderwijs zou moeten gebeuren. De ervaringen met opstandige groepen binnen de samenleving heeft als voorbeeld kunnen dienen en aangetoond dat pacificatie en assimilatie zeer goed te bereiken zijn door onderwijs. Het feit dat de anti-imperialisten de overhand zouden kunnen

krijgen bij slecht bestuur of onethisch handelen maakte dat onderwijs zeer serieus genomen werd. Het samenvallen van het verkrijgen van een kolonie en het in zwang raken van de civiliserende missie zorgde voor de druk van zowel binnen als buitenland om de koloniale onderdanen goed te onderwijzen. Het feit dat er überhaupt zo'n krachtige anti-imperialistische lobby bestond is weer te verklaren door het unieke verleden van de Verenigde Staten waarin ze zelf hebben geleden onder koloniale juk.

Op de vraag waarom de Amerikanen zo'n succesvol onderwijssysteem hebben opgezet in de Filipijnen is het antwoord tweeledig. Het waarom van de vraag is van belang omdat het de verschillende aanpakken van de koloniale machten verklaart. Maar waarom iets gebeurd zal voornamelijk de interesse van historici prikkelen en heeft weinig waarde voor toekomstige cases. De unieke startpositie en politieke situatie zijn immers niet altijd na te bootsen. Het tweede deel van het antwoord op de vraag is hoe het onderwijssysteem opgezet is. Hiermee kijk ik niet alleen naar de verschillende achtergronden en hoe dit het handelen heeft beïnvloed maar naar het daadwerkelijke handelen en hoe dit het resultaat heeft beïnvloed. Zoals in het model beschreven staat verklaart het eerste deel van het antwoord de verschillende intenties en het tweede deel de aanpak en resultaten.

Een belangrijke factor in het succes van de Amerikanen was de andere intentie met het onderwijs. Alle koloniale machten hadden er baat bij om een stabiele kolonie te besturen. Omdat de Zuidoost-Aziatische koloniën in de twintigste eeuw een nieuwe functie kregen als springplank naar de Chinese markt was dit een prioriteit. De manier van de Nederlanders in Nederlands-Indië was de bevolking rustig te houden door de elite hun kant te krijgen. De elite had dus toegang tot onderwijs en was in staat haar eigen positie te versterken of zelf op de sociale ladder te klimmen. De Amerikanen wilden de bevolking rustig houden door de onopgeleide massa aan hun kant te krijgen door ze minder afhankelijk te maken van de elite. Dit heeft direct invloed gehad op de betere onderwijscijfers daar er voor een groter aantal leerlingen plaats werd gemaakt omdat een massa per definitie groter is dan de elite.

Deze andere opvatting over de te bereiken stabiliteit of pacificatie leidde tot een andere invulling van onderwijs. De Nederlandse overheid differentieerde in het aanbieden van onderwijs. Elke minderheid had een eigen variant waar op de Filipijnen een veel uniformer systeem werd gevormd. Er waren door de aanpak op de Filipijnen initieel veel opstartproblemen maar de uniformiteit, bijvoorbeeld in de taal waarin het onderwijs gegeven werd, betaalde zich op termijn uit omdat het bereik groter werd. De Amerikaanse overheid had op de Filipijnen meer invloed omdat het hele systeem door de Amerikanen gereguleerd werd waar in Nederlands-Indië veel groeperingen hun eigen scholen runden.

De absoluut belangrijkste factor in het succes van de Amerikanen is de grotere inspanning die ze bereid waren te leveren. Waarom ze hiertoe bereid waren is beantwoord in het eerste deel van

het tweeledige antwoord, wat deze inspanning was laat zich grotendeels samenvatten tot grotere uitgaven. Op de Filipijnen was het onderwijs gratis en in Nederlands-Indië niet. De christelijke en islamitische scholen werden niet door de Nederlandse overheid gesteund en hierdoor konden de Nederlanders de talrijke leerlingen op deze scholen slecht bereiken.

De twee belangrijkste factoren in het grotere succes van het Amerikaanse onderwijssysteem waren de grotere kosten die de Amerikanen bereid waren te maken en wie ze daarmee voornamelijk wilden bereiken. De reden voor deze verschillen in aanpak komen door de andere intenties met het aanbieden van onderwijs. Een overeenkomst is dat beide koloniale grootmachten een stabiele kolonie wensten en de handel met China wilden begunstigen via hun nabije kolonie. De belangrijkste reden voor deze andere intenties zijn de andere ervaringen uit het verleden. De ervaring van oud-kolonie heeft in de VS een anti-imperialistische lobby doen ontstaan die in Nederland grotendeels afwezig was. De civiliserende missie of *white man's burden* was wel degelijk in zwang in Nederland. Men hoeft maar te denken aan de grote invloed dat het werk van Multatuli enkele decennia eerder heeft gehad. Maar dit valt in het niet bij de veel krachtigere anti-imperialistische geluiden in de VS. Naast deze andere ervaringen uit het verleden is de totaal andere startpositie een zeer belangrijke factor.

Dit onderzoek is voor ieder die geïnteresseerd is in de sociale ontwikkeling van zuidoost-Azië naast de onderzoeken die beschreven staan in de inleiding vast een welkome aanvulling. Waar met name Bas van Leeuwen en Anne Booth een enorme inspanning geleverd hebben om alle data te verzamelen past dit onderzoek die data op een andere manier toe. Vooral de beschrijving hoe een succesvol onderwijssysteem zowel bijdraagt aan de vooruitgang van een land in ontwikkeling als een rol heeft in de pacificatie is nog altijd actueel. Denk alleen al aan de situatie in Afghanistan of Irak om het belang van pacificatie en ontwikkeling in een land waar een opstandige groepering huist te herkennen. Groeperingen als de Taliban of ISIS vertegenwoordigen niet de meerderheid in Afghanistan en Irak net als de rebellen in de Filipijnen in de minderheid waren. Verder onderzoek is zonder meer noodzakelijk om deze cases met elkaar te kunnen vergelijken maar wellicht kunnen grotere investeringen in onderwijs ook in het Midden-Oosten uitkomst bieden. Waar de Amerikanen voor een nieuwe cases in de Filipijnen keken naar een eerdere cases met de Inheems-Amerikanen en Afrikaans-Amerikanen zou de Filipijnse cases een voorbeeld kunnen zijn in het Midden-Oosten.

Literatuurlijst

Boeken:

- Agoncillo, Teodoro A., *The revolt of the masses: the story of Bonifacio and the Katipunan.*, (1956)
- Booth, Anne, *Colonial Legacies. Economic and Social Development in East and Southeast Asia* (2007)
- Dobson, John M., *America's Ascent. The United States becomes a great power, 1880-1914*, (DeKalb 1978)
- Frankema, E., *Why was the Dutch legacy so poor? Educational development in the Netherlands Indies, 1871-1942*, (Utrecht 2014)
- Furnivall, J.S., *Educational progress in Southeast Asia*, (New York, 1943)
- Harris, Susan K., *God's Arbiters: Americans and the Philippines, 1898-1902*, (Oxford 2011)
- Hartgerink, Jan Hendrik Hartger, *De Staten-Generaal en het volksonderwijs in Nederlandsch-Indië, 1848-1918*, (Amsterdam, 1942)
- Hauser, Sjon, *Filipijnen*, (Amsterdam 2010)
- Lafeber, Walter, *The new empire. An interpretation of American expansion 1860-1898*, (Ithaca 1963)
- Leeuwen, Bas van, *Human Capital and Economic Growth in India, Indonesia, and Japan. A quantitative analysis, 1890-2000*, (Utrecht, 2007)
- Miller, Stuart Creighton, *Bevevolent Assimilation: The American conquest of the Philippines, 1899-1903*, (New Haven 1982)
- McPherson, Hazel, *Mixed blessing : the impact of the American colonial experience on politics and society in the Philippines*, (Westport 2002)
- Nieuwenhuis, G.J., *Opvoeding tot autonomie. Een sociaal-paedagogische studie van het Filipijnsch onderwijsstelsel, vergeleken met het Nederlands-Indische*, (Den Haag, 1923)
- Paterson, Thomas G. (ed), *American imperialism & anti-imperialism: problem studies in American history*, (Toronto 1973)
- Perez jr., Louis A., *The war of 1898: The United States and Cuba in history and historiography*, (Londen 1998)

Quesada, Alejandro de, *The Spanish-American war and the Philippine insurrection, 1898-1902*, (Oxford 2007)

Rodell, Paul A., *Culture and Customs of the Philippines*, (Westport 2002)

Stanley, Peter W., *A nation in the making: The Philippines and the United States, 1899-1921*, (Cambridge 1974)

Wal, S.L. van der, *Het onderwijsbeleid in Nederlands-Indië 1900-1940, een bronnenpublikatie*, (Groningen 1963)

Artikelen:

Beale, Howard K., 'Theodore Roosevelt and his imperialist friends', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

Beisner, Robert L., 'The anti-imperialist as mugwump: successes and failures', in: Thomas G. Paterson (ed.), *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

Butler, John H. Manning, 'Education in the Philippines', in: *The Journal of Negro Education*, (April 1934)

Hutchcroft, Paul D., 'Colonial Masters, National Politicos, and Provincial Lords: Central Authority and Local Autonomy in the American Philippines, 1900-1913', in: *The Journal of Asian Studies*, (Mei 2000)

Lafeber, Walter, 'The preparation', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

Martin, Isabel Pefancio, 'Longfellow's Legacy: education and the shaping of Philippine writing', in: *World Englishes*, (2004)

May, Ernest R., 'The foreign policy elite and international influence', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

May, Glenn A., 'Social Engineering in the Philippines: The aims and execution of American educational policy, 1900-1913' in: *Philippine Studies*, (1976)

McCormick, Thomas J., 'China market; America's quest for informal empire, 1893-1901', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

Morrison, J. Cayce, 'Public Education in the Philippines-Footnote to the future', in: *The Scientific Monthly*, (April 1953)

Paulet, Anne 'To change the world: The use of American Indian education in the Philippines, in: *History of Education Quarterly* (Mei 2007)

Pearl, Raymond, 'Industrial Education in the Philippines', in: *Science, New Series*, (27 september 1912)

Pratt, Julius W., 'The hesitancy of American business', in: Thomas G. Paterson, *American imperialism & anti-imperialism. Problem studies in American history*, (Toronto 1973)

Raftery, Judith, 'Textbook Wars: Governor-General James Francis Smith and the Protestant-Catholic conflict in public education in the Philippines, 1904-1907' in: *History of Education Quarterly*, (1998)

Primair:

Atkinson, Fred, *Present Educational Movement*, (1900)

Deventer, C.th. van, "Een Eereschuld" in: *de Gids*, (1899)

Draper, Andrew S., 24th Lake Mohonk conference

Filipino teacher's manual

Gilbert, Simeon, 16th Lake Mohonk conference

Harris, W.T., 13th Lake Mohonk conference

Kipling, Rudyard, *The White Man's Burden: The United States and The Philippine Islands*, (1899)

MacArthur, Arthur, *Annual Report*, (Manilla 1901)

March, Alden, *The history and conquest of the Philippines and our other island possessions*, (1899)

Pepperman, Leon, 22nd Lake Mohonk conference

Warner, Lucien, 18th Lake Mohonk conference

Koningin Wilhelmina, Troonrede 17 september 1901